

FRØSAMLERNE

Frøliste foråret 2014

Introduktion

Frølisten er vores vigtigste forum for at udbrede de gamle sorter, og redaktionen håber, mange vil få lyst til at erstatte nogle af de indkøbte sorter med gamle, velprøvede sorter fra denne liste. Der kommer også i år en efterårsliste med især løg og hvidløg, pødekviste og vintergrøntsager.

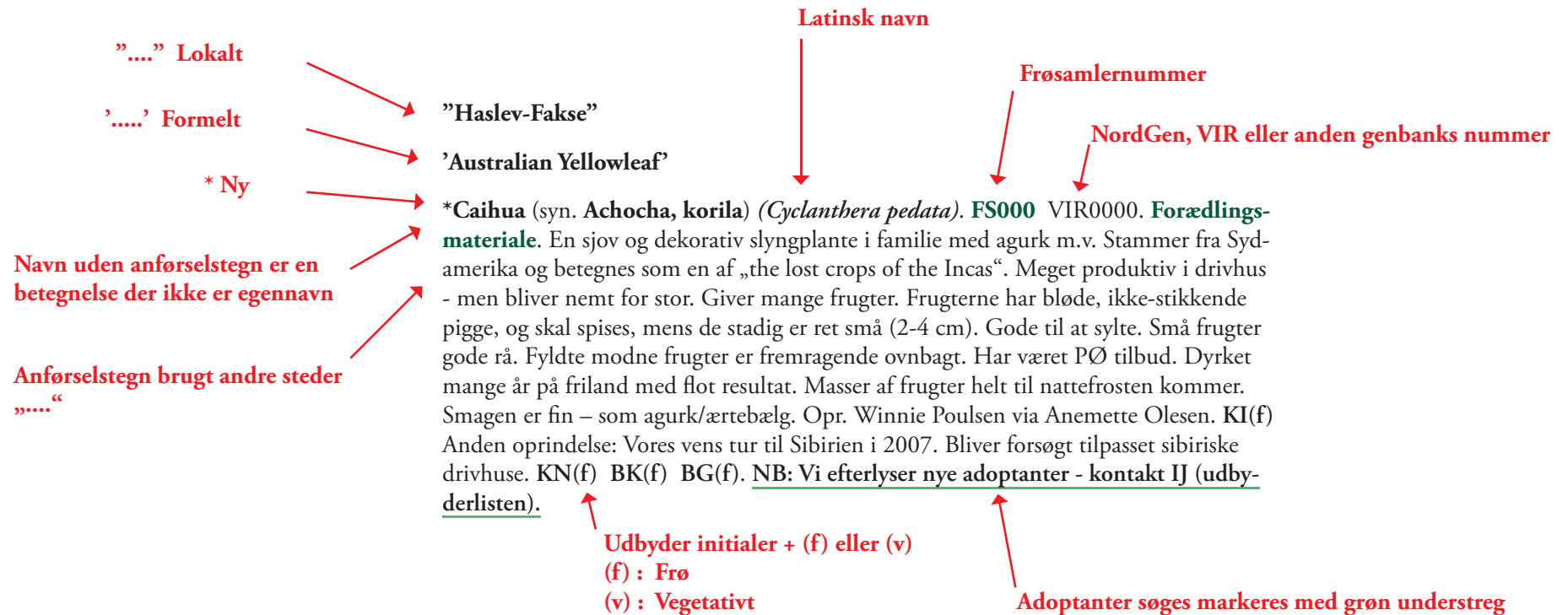
Forkortelser og andre underlige tegn.

'	'	Omkring navnet betyder, at her er tale om et formelt navn
”	”	Omkring navnet betyder, at her er tale om et lokalt navn, f.eks. Ingrid's gulerødder
*		Nye sorter i år
FS000		Nummeret er med til at identificere vores sorter, og mindske risikoen for sammenblanding af sorter med næsten identiske navne Numrene er en del af vores database med over 600 sorter Find dem på frøsamlernes hjemmeside: www.froesamlerne.dk
FS		Frøsamlerne
HDRA		Henry Doubleday Research Association (nu Garden Organic), den engelske forening for økologisk havebrug, som har oprettet Heritage Seed Library HSL (vi er medlem)
NGB		Nordisk Genbank, nu NordGen
PØ		Landsforeningen Praktisk Økologi (se mere på www.oekologi.dk)
SSE		Seed Savers Exchange i USA (vi er medlem)
VIR		Vavilov Research Institute (russisk genbank)
(f)		Frø
(v)		Vegetativt formeret materiale

Bemærk: de sidste forkortelser ved sortbeskrivelsen er avlerens initialer, se evt. afsnittet: Sådan bestiller du.....

**HUSK: at bruge Frøsamlernes sortsnr. (FS000)
hver gang en sort udveksles!**

Sådan læser du Frølisten....

Sådan bestiller du....

Det er **kun** medlemmer af Frøsamlerne, der må bestille og modtage sorter her fra listen. Du kan melde dig ind i Frøsamlerne via hjemmesidens forside, klik på: [bliv medlem](#).

- 1** Find det, du ønsker, her i listen.
(f) eller (v) fortæller om det er frø eller vegetativt materiale (løg, knolde m.m.)
- 2** Find navn og adresse på udbyder i udbyderlisten, som kun medlemmer får tilsendt. De sidste bogstaver f.eks. EM(f) er udbyderens initialer og her er tale om frø.
- 3** Ring eller mail dine ønsker til udbyder.
Angiv altid omhyggeligt sortsnavn og FS-nummer, så det bliver helt entydigt, hvad du ønsker.
- 4** Send penge.
15 kroner pr. sort frø. 25 kroner pr. vegetativ sort. I enkelte tilfælde mere, hvis forsendelsen er tung. men spørg inden. Du kan betale med frimærker, check eller via netbank. **Bemærk:** husk at få oplyst kontonummer.

Så meget får du....

Du får som regel frø nok til, at du kan lave planter nok til at fortsætte sorten. Mange hvis det er fremmedbestøvere, færre hvis det er selvbestøvere. Men mængden vil selvfølgelig også afhængig af hvor meget frø udbyderen har, og hvor mange bestillinger, de skal fordeles på.

**HUSK: jo hurtigere bestilling,
jo større sikkerhed for at få dine ønsker opfyldt !**

Sådan adopterer du...

Vi arbejder på at sikre vores sorter ved, at der er mindst 2 adoptanter for hver af de sorter, som Frøsamlerne har et særligt ansvar for (= vores „mandatsorter“).

- 1** Find den plante, du har lyst til at prøve kræfter med.
- 2** Følg derefter anvisningen i afsnittet: Sådan bestiller du.
- 3** Kontakt koordinatoren for din sort – enten om foråret eller efter en sæsons afprøvning.

Du kan først afprøve en sort for at se om du kan li' den – og derefter kontakte en koordinator. Se dem her: <http://www.froesamlerne.dk/fr-samlerne/koordinatorerne>. Men hvis du har lidt erfaring med afgrøden, kan du aftale med koordinatoren at du vil adoptere sorten.

Som adoptant skal du dyrke sorten til eget brug, tage frø af den, og dyrke den igen. Du er ikke forpligtet til at tilbyde frø på Frølisten bortset fra nogle sorter, hvor vi er afhængige af adoptanterne for at kunne tilbyde frø til andre. Tal med koordinatoren om det.

Det er vigtigt, at du fortæller koordinatoren, hvis du stopper dyrkningen, så han/hun kan finde en afløser og på den måde sikre sorten. Det gælder også, hvis du alligevel ikke kommer i gang med at dyrke, eller hvis du ikke er glad for sorten. Det er jo svært at passe et „plejebarn“, man ikke selv kan li'.

Koordinatoren for den pågældende plantegruppe vil normalt henvende sig ca. en gang om året for at høre, hvordan det går. Det er vigtigt for os at vide om vores „back-up“ fungerer, og om der er frø nok til nye interesserede adoptanter.

Men du er også velkommen til selv at ringe/maile for at prale med dine resultater.

**HUSK: Jo flere der dyrker en gammel sort,
jo mindre er den truet af udryddelse !**

Disse sorter dyrkes af Frøsamlerne...

Det vigtigste for Frøsamlerne er at bevare gamle kultursorter, der ikke mere handles på almindelig vis, eller kun findes i private haver. Vi har delt dem op i 3 grupper.

- 1 Mandatsorter.** Disse er især familiesorter og lokalsorter, der har været dyrket i Danmark i mange år, eller ældre danske handelssorter, der er forsvundet fra sortimentet eller fra EUs liste over ”lovlige” sorter. Vi bevarer så meget som muligt af hver enkelt sorts kulturhistorie sammen med frøene. For at sikre bevarelse skal de adopteres af mindst 2, helst flere adoptanter (se afsnittet om adoption senere). Vi sender de fleste mandatsorter til NordGen, hvor de bevares „ex situ“ – i en dybfryser. Men det er vigtigt at gamle værdifulde sorter også bevares „in situ“ – på stedet, at de dyrkes i danske haver og marker, dels så de ikke bliver glemt, og dels så du som dyrker kan glæde dig over at se noget i din have, de færreste har.
- 2 Vigtige foreningsorter.** Her er bevaringsforpligtelsen ikke dansk. Men det er gamle sorter, som har vist sig at være værdifulde i danske haver, og vi synes, de stadig bør dyrkes her. De handles ikke i Danmark og kan være vanskelige at skaffe. Der findes mange sorter, der på grund af robusthed, smag, modstandsdygtighed eller et højt indhold af næringsstoffer er velegnede til økologisk dyrkning, selvforsyning eller permakultur i Danmark.
- 3 Hobbysorter.** De er egentlig ikke truede. Men de er måske mindre kendte her i landet. De kan f.eks. være almindeligt tilgængelige udenlandske handelssorter. Vi dyrker dem for sjov og gør ikke noget ud af registrering.

Disse 3 vurderinger har vi brugt i mange år – og vi revurderer vores sorter løbende, da de i heldigste fald kan blive mere almindelige, i værste fald pludselig forsvinde.

Men der er to grupper med mange flerårige planter, som vi mener er vigtige at arbejde mere med i de kommende år, og det kræver at vi finder nye måder at klare bevaringsopgaven på.

Prydplanter findes i alle tre ovenstående kategorier. Når vi forsøger at bevare gamle **stauder**, er det afgørende med et sikkert sted til back-up dyrkning, da hverken genbanken eller nogen dansk instans tager sig af gamle stauder.

Vi arbejder intensivt med at registrere planter i gamle haver og håber, vi kan inspirere til deres bevaring – eller til at planterne får et nyt hjem i lignende omgivelser.

Frugttræer, -buske og bær vil vi også gerne finde adoptivsteder til. Vi mangler en koordinator til prydplanter og til nogle grupper af køkkenurter.

Indholdsfortegnelse

Introduktion, forkortelser og andre underlige tegn	side	2
Sådan læser du Frølisten	side	3
Sådan bestiller du	side	4
Sådan adopterer du	side	5
Disse sorter dyrkes af Frøsamlerne	side	6
Agurk og Græskar Agurk, Melon, Squash & græskar, Agurkeslægtninge	side	8
Bladgrønt Havemælde, Havesalat, Bladbede, øvrige (krydrede blade, se under Krydderurter)	side	9
Tomater m.m. Tomater, Peberfrugt/Paprika/Chili (s.15), Physalis arter, Tomatslægtninge i øvrigt	side	11
Kål	side	16
Rodfrugter Gulerod, Havrerod, Jordskok, Kartoffel, Rød- og andre beder, Selleri, Sukkerroer, øvrige rod- og knoldvækster, Lost crops of the Incas (s. 19)	side	16
Løg Porre, Kepaløg (inkl. Skalotteløg), Hvidløg, Andre arter NB: Løg, hvor bladene anvendes – f.eks. purløg og pibeløg – findes i afsnittet Krydderurter	side	19
Bælgfrugter Havebønner, Ærter (s. 23), Andre bælgplanter (s. 26) Pralbønner, Sojabønner, Valske bønner (hestebønner, favabønner), øvrige	side	20

Indholdsfortegnelse fortsat

Korn Amaranth, Boghvede, Byg, Havre, Hirse, Hvede, Emmer, Spelt, Rug,	side	27
Efterafgrødeplanter	side	30
Bærplanter Rabarber, Jordbær	side	30
Frugttræer Figen, Pære, Æble	side	31
Medicin-, duft og farveplanter	side	31
Krydderurter Havekarse, Krydderløg (bladløg), øvrige	side	32
Andre nytteplanter	side	34
Prydplanter Morgenfrue, Tagetes, Valmuer, øvrige	side	34
Vilde planter	side	36
Potteplanter Pelargonier, øvrige	side	37
Adresser på de udbydende frøsamlerne	side	38
Om forsidens fotos	side	39

Redaktionsgruppen for 2014 listen:

Annette Nielsen, Jytte Yde, Lila Towle, NO Crossland og Troels Yde,
samt koordinatorene for hver deres plantegruppe.
42 frøsamlere har bidraget til listen!

AGURK OG GRÆSKAR

Agurk (*Cucumis sativus*)

'**Beit Alpha**'. **FS575** En lille salatagurk, med tynd mørkegrøn skal. Sprød, sød og saftig, og uden risiko for bitterhed. En type agurk, der oprindeligt kommer fra Mellemøsten. Opr. Frøposen. FP(f)

'**Ei des Drachen**'. "Drageæg". God lille frilandsagurk. Aflang, ægformet, lysegrøn, modner hvid. Høstes ved 3-5 cm diameter. Kommer fra SESAM som oprindeligt har dem fra Frøsamlerne og nu er de så tilbage igen. **BG(f)**

'**Muromsk drue**'. NGB1801. God gammel nordisk drueagurkesort fra begyndelsen af 1900-tallet. Meget tidlig og hårdfør på friland, selv i en dårlig sommer. Giver mange små grønne agurker, velegnet til syltning. Har mange kerner, som man kan vælge at skrabe ud inden brug eller lade blive. Jeg har dyrket dem i 2 sæsoner nu og de er nemme at have med at gøre og smager godt syltet. Har været solgt af mange frøfirmaer i både Sverige og Danmark. Opr. NordGen. MM(f)

Melon (*Cucumis melo* & *Citrullus lanatus*)

*'**Early Canada**' Vandmelon (*Citrullus lanatus*). Den første sort jeg har fundet, der kan sammenlignes med mit eget forædlingsmateriale. Én plante satte to gode vandmeloner i mit drivhus. Rødt kød. Opr. Greta's Organic Garden, Canada. SH(f)

"**Farthest North #2**" (*Cucumis melo*). **FS587 Forædlingsmateriale**. Farthest North var oprindeligt en "grev" – alle de krydsninger man kunne lave – af sorter tilpasset koldt klima. Vi fik den af Seed Ambassadors i 2006. Lila har udvalgt på en god og velsmagende melon til drivhus. Stadig et stort udbytte af små orangekødede velsmagende meloner. Der er sket en betydelig indsnævring af den oprindelige genpulje – f.eks. ingen grøn kødede meloner og stort set ens udseende runde netmeloner. I 2010 og 2011 dog en enkelt større også. Jeg sender en blanding fra forskellige års høst i drivhus. LT(f)

Vandmelon (*Citrullus lanatus*). **Forædlingsmateriale** – lav din egen sort. Materialet er baseret dels på egen krydsning, dels på materiale fra frøsamler i Frankrig. Har givet mig de bedste vandmeloner i drivhus de sidste somre, men materialet er langt fra stabilt endnu. Jeg har set rødt, orange og gult kød i melonerne. SH(f)

Squash & græskar

*'**Altaiskaya**' (*Cucurbita pepo*). VIR2991. Heidi har prøvet denne russiske sort i år – og det er **virkelig** en landrace. Der er tilsyneladende en blanding af mindst 3 typer. Dette er en blanding af frø fra alle 3. En aflang, ikke så stor, og så to forskellige store runde græskar. NO har prøvet at lave asie-syltede græskar ud af dem – og det gav et dejligt, velsmagende og fast resultat. Minder lidt om klassiske køkken-græskar som 'Dansk køkken' i smag og konsistens. Opr. Vavilov genbank. NC(f-**Heidis frø**)

'**Grøn Køkken græskar**' (*Cucurbita pepo*). Opr. Danfrø, udgået fra handlen. Stort (2-5 kg) mørkegrønt og hvidlig stribet, er udpræget sylte græskar. Er rankende og fylder godt i haven. Prøv den som traditionelsød syltet græskar med vanilje, syltet som asier eller til fransk citron-græskar syltetøj, den er eminent til det hele. Kan også koges til suppe mm. men er anderledes end hokkaidotyper.

Der mangler adoptanter.. **Henvendelse: Vivi Logan.** vivilogan123@hotmail.com

*'**Græskar** (*Cucurbita pepo*). VIR-3355. Et fin „allround“ græskar i en passende størrelse. God smag til både supper, syltning og lign. Vægt på græskar: 2-5 kg. Selve planten havde ikke de meeeget lange udløbere, som nogle græskarter har, men var mere kompakt (i hvert fald i min have). Opr. Vavilov genbank. MM(f)

*'**Hvid squash** (*Cucurbita pepo*). **Forædlingsmateriale** – lav din egen sort. Det er vistnok anden generation efter en krydsning mellem gul squash og spaghetti-squash, men da jeg lagde ud med at dyrke gul squash, grøn squash og spaghetti-squash sammen, er det ikke nemt at vide. Jeg ved heller ikke om den avler fast endnu. MF(f)

'**Kamo-kamo**' (*Cucurbita pepo*). Vinter- og sommersquash fra New Zealand. Det er en Maori – heirloom sort. ME(f)

*'**Sucrine du Berry**' (*Cucurbita moschata*). Gammel fransk sort af moskusgræskar. Jeg mener jeg håndbestøvede, men tager jeg fejl kan faderen kun være 'Tromba d'Albenga'. Opr. Vivi Logan. SH(f)

Agurkeslægtninge

Caihua (*syn. Achocha, korila*) (*Cyclanthera pedata*). En sjov og dekorativ slyngplante i familie med agurk m.v. Stammer fra Sydamerika og betegnes som en af „the lost crops of the Incas“. Meget produktiv i drivhus – men bliver nemt for stor. Giver mange frugter. Frugterne har bløde, ikke-stikkende pigge, og skal spises, mens de stadig er ret små (2-4 cm). Gode til at sylte. Små frugter gode rå. Fyldte modne frugter er fremragende ovnbagt. Dyrket mange år på friland med flot resultat. Masser af frugter helt til natte-

frosten kommer. Smagen er fin – som agurk/ærtebælg. I PØ og hos Anemette kaldes planten Achocha. Det er vigtigt at notere sig, hvem man bestiller frø hos, da der er flere oprindelser til de Caihua sorter, som er i omløb i Frøsamlerne. **BG(f) KI(f)**

'**Siam**' (*Cucurbita ficifolia*). **FS480** Kulsorte velsmagende frø og hvidt meget fibret kød. Hos flere avlere er den vokset op i træerne – den største „træfrugt“ var på 11 kg. Kaldes i Asien 'Shark fin melon' og bruges i hajfinnesuppe i stedet for hajfinner. I Mexico bruges blomster og friske skud i salat. I Spanien bruges kødet til en gennemsigtig „englehårs“- marmelade. På høsttidspunktet det 1. efterår var der ingen frø el. smag. 1½ år efter var frøene sorte og kødet meget velsmagende. Fra Théa Michel i Belgien via Søren Holt. **KI(f)**

BLADGRØNT

Havemælde (*Atriplex hortensis*)

Gul havemælde (*Atriplex hortensis*). **FS041** Tidlig, mange lysegrønne blade. Gammel tysk handelssort. Der er flere medlemmer af Frøsamlerne der har havemælder med lyse blade, og de er ikke alle af samme oprindelse. Det er derfor særlig vigtigt at notere sig FSnr. og hvem man får frø af, når man bestiller en gul eller gyldengrøn mælde. **EM(f)**

Gyldengrøn havemælde (*Atriplex hortensis*). **FS568** 2 m høj med kæmpeblade, meget delikat. Opr. Bernd Horneburg, Thüringen, Tyskland. Der er flere medlemmer af Frøsamlerne der har havemælder med lyse blade, og de er ikke alle af samme oprindelse. Det er derfor særlig vigtigt at notere sig FSnr. og hvem man får frø af, når man bestiller en gul eller gyldengrøn mælde. **FP(f)**

"Harres Mælde". **FS478** Meget gammel familiesort fra Sønderjylland. Meget frodig med overraskende store, lækre vaflede grønne blade. Blev traditionelt sået sent efterår og får da meget tidligt høstklare blade, men kan også sagtens sås forår. **KI(f) HO(f-2012) IJ(f)**

Rød havemælde (*Atriplex hortensis* var. *rubra*). **FS040** Meget dekorativ, både i haven og i salatskålen. Oprindelse frøsamler i Australien 2002. **HO(f) ML(f) EM(f) IJ(f)**

"Moster Karens Spinat". **FS044** Familiesort af grøn havemælde fra Gundestrup i Ods herred, som donoren kan føre tilbage til sin tipoldemor. Går hurtigt i stok, men bladene kan spises det meste af sommeren, siger Moster Karen, som altid har dyrket den. **ID(f)**

"Nis Nørregårds spinat". **FS603** Meget fin kvalitet. Meget store blade, derfor stort udbytte. Har en god smag. **MM(f-2012) MH(f) HO(f-2012) MF(f)**

Havesalat (*Lactuca sativa*)

'Arap Saçi' ('arabisk hår') (tidligere Salat, usn). **FS014** Fra tyrkisk familie bosat i Danmark. Stammer fra Bursa – en provins i Anatolien. Egeblade men med struktur som romersalat. Fin til udplantning, står længe før stokløbning. Giver god høst, smager godt. **BG(f)**

'Australian Yellowleaf'. **FS641** Iøjnefaldende salat. Løst hoved med store krusede, gul-grønne, bløde og sødlige blade. Langsom til at gå i stok. Opr. **SSE. MJ(f)**

'Baquieu'. **FS564** Gammel sort fra Frankrig. Muligvis synonymt med 'Erstling' – meget omtalt ældre tysk sort. Kraftig og tidlig sort. Særligt god til de første og sidste afgrøder. Mørkegrønne relativt tætte hoveder med bronze rødt anløbne blade. Særdeles fin smag. En af de „ikke EU godkendte sorter“ fra det franske frøfirma „Le Biau Germe“. **FP(f) MJ(f) NC(f)**

***'Black Seeded Simpson'.** Pluksalat, er en kraftig voksende, tidlig sort med lysgrønt buklede blade. Danner et løst hoved som færdigudviklet. Meget gammel amerikansk sort. **FP(f)**

***'Brown Goldring Lettuce'.** Pæn romaine fra Heritage Seed Library. **NC(f)**

***'Erthel'.** Cos/romer/bindsalat. Hed opr. "Crisp Mint" hos Thompson & Morgan i England, før de fik forbud. Sprød, står længe, fantastisk smag. På listen igen efter længere tids fravær. **LT(f)**

'Forellenschluss'. **FS038** Smukke grønne blade med vinrøde pletter, skulle ligne en forel, en slags „åben bindsalat“, utroligt dekorativ. Arvesort fra Østrig, frø opr. fra Arche Noah (østrigs frøsamler). **LT(f)**

***'Guldgul Stenhoved'.** NGB4101, NordGen beskrivelse: "Danmark Äldre sort av huvudsallat. Bildar gulgröna täta huvuden. Användes förr till drivning i kallbänk. Detta är en selektion av sorten från Hunderup, 1951". En rigtig „mormor salat“. **MM(f)**

'**Kasseler Stränk**'. **FS039** Bindsalat, meget velsmagende sprød salat. Løber næsten altid i stok, men det hele kan spises. Opr. fra „Den gamle Gartner“ (der måske har frøene fra Bingenheimer Saatgut). MH(f) FP(f)

Lattughino 'Riccio lollo'. **FS013** Vinterfast endivie/hønsesalat. Opr. italiensk handels-sort, meget hårdfør pluksalat (navnet fra Gina Lollobrigidas hår). Kan stå vinteren over på friland. Via SSE. MH(f)

***Liller**'. Hovedsalat med meget store, noget løse hoveder. Grøngule, buklede blade. Minder om sorten Maikønig. FP(f)

'**Nisa**'. **FS654** VIR-1832. Havesalat. Store flotte og tætte hoveder med en meget stor, lys midterkerne. Kan minde om Hjerter Es, men der er alligevel stor forskel. Bladene er mindre bløde, og den får en tættere og større midterkerne af lækre, sprøde blade. Fik en del ros af dem, som smagte. Opr. Vavilov genbank. KI(f) MM(f) KB(f)

'**Outredgeous**'. **FS543** Smuk mørkerød romersk salat, lange smukke, men lidt løse hoveder. Navnet er et ordspil på rød + „oprørende, skandaløs“. Frank Morton of Wild Garden Seeds, USA via Seed Ambassadors i 2006. FP(f) NC(f)

***Renata**'. VIR1764. Frisk lysegrøn salat uden decideret hoveddannelse. Opr. Vavilov genbank. MM(f)

Bladbede (*Beta vulgaris* var. *cicla*)

Bladbede. **FS045** Alices spontanhybrid – sandsynligvis sølvbede x hvid rødbede. Opdaget ved juletid 2004: 2 fuldkomne friske skønheder. Ren mellemgrøn, lav, bred (rosetformet), næsten uden stængler, enormt ydende. Top delvis vinterfast, roden vinterhårdfør. Sås når som helst. For sikker overvintring fra juni. Opr. fra AL i 2006. MT(f)

Bladbede "Engelsk spinat fra Hvidkilde". **FS047** Af samme type som Perpetual Spinach, med bløde blade. Ikke til de mange opskrifter med tykke stængler (sølvbeder). Slægtsbladbede; stammer fra fodermester på en gård under Hvidkilde Gods ved Svendborg. Sorten er oprindeligt importeret fra England. Ligner "Perpetual spinach" – har mere runde blade og lidt mindre vinterholdbarhed. Opr. FS. KI(f) IJ(f) MH(f)

Bladbedespinat eller "**Evighedsspinat**". **FS638** "Perpetual spinach", "Spinach beet". Oprindeligt fra Frøposen. Et godt alternativ til spinat. Giver grønt hele sommeren og i milde vintre også hele vinteren. BE(f)

Øvrige

Algiersalat (*Fedia cornucopiae*). **FS566** Det gamle danske navn er Overflødigedshorn - Krop. På engelsk kaldet "Horn of Plenty". I familie med vårsalat; bladene ligner vårsalats meget, mens blomsterne er violette – og meget nydelige. Danner store rosetter. Skal have en nogenlunde varm sommer for at danne modne frø. Opr. SESAM medlem, der har fundet den på rejse. GO(f)

***Asparges**. Frø fra egne velydende grønne asparges, har selv lavet nye planter af frø herfra. ME(f)

Bladselleri, Stilkselleri 'Seeds Blüm Pink' (*Apium graveolens* var. *dulce*). En handels-sort fra USA med rosa anløbne bladskafter. Lækker og sprød. Lange stilke og godt udbytte. Fået fra SESAM. NP(f)

***Jordbærspinat** (*Chenopodium foliosum*). **FS578** Bladene kan bruges som meget lækker spinat, bladene smager også godt rå. Bitte små spirer. Bærrene er gode som pynt på salat. Fra den gamle by i Århus. BG(f)

Portulak (*Portulaca oleracea*). **FS643** Gammel kulturplante. Meget lækker og sprød og meget vitaminrig. God både i drivhus og på friland. Bladene lækre i salat, stænglerne kan syltes som surt. Fra en økologisk gartner på grønttorvet i Odense i 2003. MT(f)

Salatamarant (*Amaranthus tricolor*) '**Garnet Red**'. **FS580** Udsås på voksestedet midt i maj. Høstes som „babyleaf“ fra ca. 4 uger senere. Mild og lækker i smagen og pynter vældigt i en blandet salat, flot blodrød farve. Rig på vitaminer og mineraler. EM(f)

Salatamarant (*Amaranthus tricolor*) '**Garnet Red 500**'. Min salatamarant er spektakulær mørkerød og stammer fra Nickys Nursery Ltd. KI(f)

***Spinat Kongen af Danmark**' (*Spinacia Oleracea*). Gammel dansk sort af spinat fra mormors tid, – stadig meget fin. Opr. NordGen. KI(f)

***Spinatranke** (*Hablitzia tamnoides*) "**Scandinavian strain**". Opr. Stephen Barstow. SH(f)

Spiselig Krysantemum, gul/hvid, bladene i wok, blomster i salatskålen. ME(f)

Stolt Henriks Gåsefod (*Chenopodium bonus-henricus*). **FS056** Flerårig gammel køkkenurt. Bladene kan bruges som spinat, blomsterknopper kan svitses i smør, skuddene kan bruges som asparges. BE(f)

Vinterportulak, sibirisk (*Claytonia sibirica*). Lille urt der sår sig selv. Hele planten er spiselig, bladene gode i salat, dekorativ også i krukke, blomstrer hele sommeren og efteråret med lyserøde blomster. Opr. fået på plantemarked i Køge. KI(f)

Vårsalat (*Valerianella locusta*). **FS658** 'Vit*. Vårsalat fra frøfirmaet Frøposen. IJ(f)

Vårsalat/Feldsalat (*Valerianella locusta*). '**Dunkelgrüner vollherziger**'. **FS577** Sås i aug.-sept., og man har i milde vintre salat hele vinteren. Sikker vintersalat i drivhus. Eller sås på friland i marts, og man får tidlig forårssalat. Mild med let mynteagtig smag. God i blandede salter. Oprindeligt FDB-frø. BE(f)

TOMATER M.M.

Hvis man er interesseret i historiske danske sorter har vi 2 typer:

1) Sorter, der var blandt de første navngivne sorter i danske frøkataloger fra omkring 1880: Vi har stadig ældre frø af '**König Humbert**', '**Trophy**' ('Die Trophäe') fra 1870, en sort der var kendt fra „største tomat“ konkurrencer i USA, og '**President Garfield**', en tysk sort med navn efter den amerikanske præsident der blev snigmyrdet i 1881 – lige så berømt dengang som John Kennedy. Frø af alle disse sorter er skaffet i udlandet, altså formodentlig samme sorter, men vi kan ikke dokumentere deres nedstamning. Det er fint, hvis nogen vil afprøve disse – også for at se om de kan spire endnu – men deres bevaring foregår i udlandet.

2) Handelssorter, der var favoritter blandt danske havefolk fra ca. 1930-1950, og som stadig efterlyses af folk der husker dem: '**Condine Red**' (eller Kondine), '**Potentat**', '**Lukullus**' og '**Selandia**'. De to første er oprindeligt engelske, den 3. tysk, og '**Selandia**' er en dansk forædlet sort, der var på markedet fra 1937-1981. ('Dansk Export' fra 1912 har vi mig bekendt ikke frø af.)

De 4 handelssorter er alle bevaret på en nordisk eller udenlandsk genbank eller hos en privat samler. '**Lukullus**', '**Potentat**' og '**Selandia**' er alle på tilbudslisten i 2014 og kan bestilles på sædvanlig vis. Der er brug for adoptanter på '**Condine Red**' og '**Selandia**', (henvendelse til Lila Towle, froesamler@gmail.com). Det fungerer bedst hvis man afprøver en sort først og adopterer siden hen, hvis man er glad for den. Tomatfrø lever længe, så det er ikke nødvendigt at dyrke en sort hvert år.

Tomater (*Lycopersion esculentum*)

"ANAs bulgarske". Lyserrød bøftomat, tidlig og meget velsmagende. Et stort hit på vores stand i år. Fra Anette N.A. via Havenyt. Hendes nabo i Hillerød har hjembragt den fra Bulgarien. LT(f)

***'Azure'**. Gammel busktomat fra Rusland. Opr. udenlandsk frøsamlerorganisation via SESAM. Aflang rød pastatomat. Lidt tør. NC(f)

'Bellstar'. Busktomat med almindelig størrelse røde tomater, men det er pastatomater. Den gav virkelig mange i 2010, og selv i den meget fugtige august revnede frugterne ikke – det gjorde alle andre tomatsorter på friland. Høstsæson fra august og helt ind i oktober. KM(f)

"Black from Tula". Skal iflg. Impecta stamme fra slutningen af 1800-tallet. Mediumstor bøf, mørk brun-rød, intens aromatisk. Ude/inde. Opr. Impecta. IN(f)

'Black Seaman' (eller '**Black Sea Man**'). **FS644** Mellemstor bøftomat med smukke farver i rødbrunt og mørkegrønt. Minder lidt om Black Brandywine, men mildere. Var bedst i drivhus. Opr. Impecta. IN(f)

***'Blanche fra Le Beau Germe'**. Meget stor tomatplante – ikke determinant vækst. Får meget store støvethvide bøf-tomater med uregelmæssig form. Sen. NC(f)

"Blomme, rød blommetomat usn.2". **FS065** Favorit ved årsmødets besøg på Hegnsstrup i 2005. Rigtig god smag. AC(f)

'Bloody Butcher'. **FS544** Gammel amerikansk kartoffelbladet sort. Ikke særligt store frugter, men meget god smag og absolut blandt de tidligste – tidligere end f.eks. Matina og Stupice. Kun Katja kan slå den i mit drivhus. LT(f)

'Blue Woolly Tomato'. **Forædlingsmateriale** Tom Wagner har udviklet sorten, der stadigvæk er en ret ung krydsning, så man kan forvente en vis udspaltning. F.eks. har Åke Truedsson i Sverige oplevet at kun planterne, ikke tomaterne, blev lødne.

Type I: I år har mine Blue Woolly tomater udspaltet sig til at være gule med orange og grønne striber. De er stadig "woolly". De ligner mere og mere Tom Wagners Green Zebra. De bliver ret store, omkring 10 cm i diameter, og er dækket af små hår/dun. Planten er meget sund og rigtydende. Smagsmæssigt lidt melet hvis den hænger for længe. Drivhussort. LF(f)

'**Brandywine**'. **FS645** Dejlig aromatisk smag, store tomater. Kulturarv 1885. Opr. Impecta. IN(f)

'**Bytje Serdtse**'. **FS557** Rød bøftomat med gul nakke, oksehjertefacon. Fået af SH efter dansk haveejer. Denne tomat er helt **fantastisk** god siger IN, saftig, krydret! Givtig, af stor skønhed. Har kun prøvet den i drivhus. FP(f) IN(f)

'**Charlie's Green**'. Grøn tomat. Opr. fra Søren Holt, der fik den af en belgisk frøsamler. MJ(f)

'**Chio-Chio San**'. Rosafarvede, ovale glatte blommetomater, rigtig mange i en klase. Middeltidig. Opr. forædlet i Rusland i 1999. Både til salater og konservering. Frø fra Åke Truedsson. Tørret på køkkenrulle. LT(f-2012)

'**Chocolate Stripes**'. **FS545** Mellemstørrelse, brunlige frugter med gul-grønne striber. Fin smag. Gave fra medlem af SSE. LT(f)

'**Conni**'. **FS71** Meget usædvanlig bøftomat med tyndt løv og ret store. aflange, lidt spidsede røde frugter. Ikke just smukke, men meget velsmagende. Gave fra frøsamler Lotte Abildstrøm, fra veninde Conni. LT(f-2011)

'**Cosmonaut Volkov**'. **FS072** Russisk mini-bøftomat, en af de mest velsmagende, pålidelig i drivhus. Opr. Rusland via SSE. IN(f)

'**Crnkovic**'. Familiearvs-sort bragt til USA af Yasha Crnkovic fra Vojvodina-området i Serbien (en kollega til berømt tomat-samler Dr. Carolyn Male). Store lyserøde frugter, fin smag, sund plante. IN(f)

'**Estisk Gul**'. **FS007** Frugter druestørrelse, store klaser med op til ca. 100 blomster. Mest til drivhus, kan også dyrkes på friland på beskyttet sted. Fået af ældre russisktalende dame på det store halmarked udenfor Tallinn i 1993. Doneret til HSL, hvor den er brugt som "heirloom (arve-) variety" i projektsamlinger til skolehaver. LT(f)

'**Fleischtomate, kartoffelblättrige Tiefgefurchte**'. **FS505** Kartoffelbladet rød bøftomat, indeterminant. En skøn tomat! Stor, rigtbærende, saftig og velsmagende. Meget smuk, blank og knaldrød med dybe furer, som ikke har givet sår og revner. Opr. G. Bohl, Samenarchiv via SH. IN(f)

'**Gardeners delight**'. Handelssort af cherrytomat. Tomater i blomstørrelse, røde middelstore klaser, middelkraftig vækst, skal nippes, utroligt kraftig tomatmag sammen med stor sødme. Beskyttet friland eller hus. LT(f)

'**Green Giant**'. Bøftomat, kartoffelbladet, modne frugter er lime-grønne og velsmagende. Opr. Reinhard Kraft, Tyskland, via medlem af SSE. LT(f)

'**Green Grape**'. **FS078** Mellemting mellem busk og „indeterminate“ form, højden varierer. Spinkel og løs i vækst, bør opbindes. Kirsebærstore frugter, gulgrønne som modne, smaragdgrønne indeni. Fantastisk sød smag, smager også af "umami" – som mange af de grønfrugtede tomater. Dejlige i salater og som halverede og grillet i ovn. EM angiver størrelsen som en lille blomme. Drivhus el. beskyttet plads. Opr. USA, forædlet af Tom Wagner. IN: En forrygende overraskelse! Den smager bare fantastisk godt, den er meget givtig, og er modnet rigtig pænt udendørs, plantet langs den vestlige drivhusvæg. EM(f) IN(f)

'**Harbinger**'. **FS081** Fin efterårstomat der kan gemmes til vintermodning. Opr. FS forsøg. En gammel engelsk sort fra 1911 der modtog Royal Horticultural Society's præmie. EM(f)

'**Hillbilly**'. **FS079** Bøftomat, uregelmæssig, lidt sent moden, smukt rød/gul flammet, skiverne „marmorerede“ gul/rød, fantastisk smag. Pragtfuld, meget stor bøftomat, desværre ofte sår og angreb ved stilken. Opr. SSE, USA. LT(f)

***Tomat "Ildi x Chocolate Cherry"**. **Forædlingsmateriale** Egen krydsning. Store klaser med små, søde cherrytomater. Der er både en rød og en grøn variant. Frøene er F6, så sorten er nogenlunde stabil, men en vis variation kan forekomme. Se evt. billeder på <http://www.flickr.com/97873393@N05/sets/> HH(f)

'**Indigo Rose**'. Blåsorte tomater i lange klaser. Meget frugtbar i drivhus. Lidt sen i 2012 (koldt vejr), men eftermodner godt i en skål indendørs. Den blåsorte farve udvikles ved sollys i skindet, under skindet er det en rød tomat. Opr. Rose Marie Nichols Mc Gee i Oregon, USA. ME(f)

'**Isis Candy**'. **FS080** Cherrytomat, gul/rød flammet, fantastisk sød smag. Lidt større end de fleste cherrytomater. En af mine favoritter. Opr. SSE. LT(f)

***Karna Majs miniblumme**'. Røde, meget søde frugter, større end cherrytomater men mindre end blommetomater. Ca. på størrelse med dadler. Fra Karna Majs have da årsmødet besøgte hende i 2012 - men ingen husker det 'rigtige' navn. Ser dog ud til at være frøkonstant. LT(f)

'**Katja**'. **FS085** Rosa bøftomat. Selv om den kan bære tidligt på friland, er det efter min erfaring først i drivhusets varme, den udvikler den rigtige smag. I Sibirien regnes

den for en frilandstomat. Oprindelse familiesort fra Sludjanka. En favoritsort. IN: Småkedelig smag. (Ikke i mit drivhus! Rigtig god. LT) NC(f)

Tomatsamling fra Bernd Horneburg

Disse tomatsorter er med i et internationalt forsøg, der bl.a. skal undersøge, hvordan tomatskimmel opfører sig under forskellige geografiske, klimatiske, jordbunds- mm. omstændigheder. Jeg har haft dem alle udendørs, sen, men fin høst.

'**Clou**' Kirsebærtomat. Kartoffelbladet, 3-5 cm, citrongul, tykskallet, sprød, fast, intens sød/syrlig. IN(f)

'**Golden Current**' Vildtomat, gul, 1-3 cm, sprød, saftig. IN(f)

'**Dorada**' Kirsebærtomat, gul, 4-6 cm, meget sød, intens, saftig men fast. Skøn tomat! IN(f)

'**Primavera**', Kirsebærtomat. Flot vækst, rød, 2-4 cm, kraftig sød/syrlig smag, tyndskallet, blød. IN(f)

'**Resi**' Kirsebærtomat. Rød, 2-4 cm, medium sød/syrlig, lidt frugtagtig, ejendommelig smag. IN(f)

'**Philovita**'. Kirsebærtomat. Meget flotte, symmetiske klaser med mange frugter. 2-4 cm, let rødbrun, meget fin syrlig/sød smag, medium saftig-fast. Lidt sen, men der er det værd, klasernes skønhed er et af naturens små mirakler, og de smager skønt, når de først er modne. IN(f)

'**236-3-2**' Kirsebærtomat. Rød, 3-5 cm, kraftig sød/syrlig smag, medium saftig/blød. Lige netop denne havde jeg en ekstra af i drivhus, hvor den gav styrkende med skønne frugter. IN(f)

Hvad gør jeg med alle de små tomater?

Halverer dem, vi ikke kan spise her og nu og bager dem ved ca. 80-90° nogle timer! Men kun de røde, de gule dur ikke til bagning.

'**Lukullus**'. **FS546** Tidligere en af de mest velkendte tyske handelssorter. Giver mange velsmagende frugter. Efterlyst af en dansk kender og fundet hos den store tyske tomat-samler Manfred Hahm. LT(f-2012)

'**Make my day**'. Store smukke kødfulde lyserød-og-gule frugter. Senmodne. Fra amerikansk forædler Tom Wagner. LT(f)

'**Mei Wei**'. **FS088** „Årets bedste tomat på friland“ 2005. Lille lækker rød cherrytomat. Runåbergs Frøer skriver blandt andet i kataloget: „Tidlig sort fra Kina med den bedste smag. Vi fik frøene fra Birgitte Geite, og den trives udmærket i vores klima“. Den ligner Gardeners Delight men er betydeligt tidligere. Oprindeligt Runåbergs Frøer. FP(f)

'**Mei Wei Gul variant**'. Dette er en efterkommer af FS088. Citrongul, og meget meget lækker. Den har nu været stabil i 3 år. IN(f)

'**Miniblomme vildtomat fra Netto**'. God syrlig smag, dekorativ i salatskålen. Fra samme bakke som den orange vildtomat FS649. KB(f)

'**Moonglow**'. **FS092** Lidt senere end gennemsnit i drivhus, smukke mellemstore orange frugter. Opr. SSE, USA. Hos mig den sødeste og mest velsmagende af alle de orange tomater, en af mine absolutte „must have“! LT(f)

'**Orange vildtomat fra Netto**'. **FS649** En rigtig god drivhustomat - min favorit gennem 5 år. Den stammer fra en bakke „blandede vilde tomater fra hele verden“, som jeg købte i Netto. 3-4 cm i diameter, klaser af 4-7 stk., rimeligt tidlig og meget sød. KB(f)

'**Potentat**'. **FS023** Rød drivhustomat. Kendt sort fra i hvert fald 1940'erne, kom fra England. Oprindeligt den bedste „gartner-tomat“ fra A. Hansen Amagerfrø, men den gled i baggrunden, da andre frøfirmaer begyndte at fremavle ensartede tomatsorter til sorteringsmaskinerne. Gode erfaringer, dejlig spisetomat. Opr. NGB, svensk donor-firma. IN(f) BE(f) KB(f)

'**Quadro**'. Rød pastatomat af Romatypen. Ovale, lidt firkantede frugter, deraf navnet. Velsmagende og fast. Både friland og drivhus. Opr. Bingenheimer Saatgut via Urtegartneriet. MT(f)

'**Russie 3**'. **FS101** Vi blev spurgt, om vi kunne skaffe en sød russisk bøftomat som den, spørgeren havde mistet. Denne kommer fra SSE – måske ikke den samme som den tabte, men i hvert fald rigtig god. IN(f)

'**Rød blomme**'. NGB2408. Dæhnfeldt 1971. Beskrivelse fra hjemmesiden "En ældre sort av körsbärstomat från Danmark. Ger röda, välsmakande frukter. Plantor tåliga

även för utomhusodling under goda förhållanden. Behöver stöd och uppbindning”. En god cherry tomat, der yder godt. Jeg høstede tomater til sidst i oktober og der var rigtig mange grønne tilbage. MM(f)

'Selandia'. FS102 Dansk drivhustomat fra 1937. Modstandsdygtig overfor sygdom, tidlig, stort udbytte, runde velformede frugter. Lidt melede men smager godt. Repatrieret til Danmark via Holland/ Tyskland. MT(f)

'Snowberry'. Hvidlig cherrytomat fra Åke Truedsson. God smag, men falder nemt af rankerne. KB(f)

"Stor gul bøf". FS105 Fyldig, lidt syrlig og fast. Ualmindelig velsmagende, nærmest orange som moden. Stort tørstofindhold. Lang holdbarhed, god selv når den er plukket grøn. Drivhus / friland. Omtalt i PØ nr. 2 1995. Opr. fransk handelssort. EM(f)

"Stribet vildtomat fra Netto". Ca. 3 cm i diameter, mørkegrøn med røde striber, meget umami-smag. Bliver hængende på klasen meget længe. Indeholder meget tørstof, så den ikke rådner, men tørrer ind som en rosin. Oprindeligt fra samme bakke som den orange vildtomat FS649. KB(F)

'Striped German'. FS556 Betegnes i Impectas katalog som kulturarv fra 1800-tallet. Meget stor, lidt flad bøftomat med orange/røde/gule striber. Har været meget givtig i år! Smagen er blid og vidunderlig. Opr. Impecta. FP(f)

'Stupice'. FS570 Tjekkisk tomat. En rigtig god frilandssort (også god og meget tidlig i drivhus). Kartoffelbladet. Den er tidligt moden på friland, hvis den forkultiveres i vindueskarmen fra sidst i marts. Frugterne er middelstore med en fin almindelig tomat-smag. Planterne trives udmærket ved bare at vokse op over et stativ i knæhøjde og uden at nippe sideskud – eller kan bindes op. FP(f)

'Subarctic plenty'. Rød mellemstor tomat, god frilandssort i Danmark. Determinat. Tidlig, rimelig smag, ikke ret meget syrlighed, ikke så stort udbytte. Opr. handelssort. forædlet i Canada. NC(f)

'Svoi'. FS106 Rød bøftomat. Familie-sort fra Sibirien. Viste i de kolde somre 2004 og 2012 en utrolig evne til at sætte frugt på friland, når de andre sorter holdt pause i kulden. Frugterne modnede dog ikke så hurtigt som f.eks. 'Silvery Fir Tree'. Dyrkes på friland i Sibirien. Oprindelse familien Sviatov i Irkutsk. Dejlig, givtig tomat. Fået af SH. IN(f)

'Sweet Casady'. Aflang, tilspidset, rød cherry- el. dadeltomat med orangegule striber. Mange har en lille ekstra spids på. Opr. Tom Wagner på workshop i Silkeborg i 2009. Gul- og rødstribede tomater, produktiv, festlige og meget velsmagende frugter med "umami" smag fra en af forældrene, der også mærkes hos 'Green Grape' og andre grønne tomater. KB(f)

***"Tante Cis"**. Gul tomat. NGB21550 NordGen beskrivelse: "En sort som ger gula, medelstora frukter med god smak. Tomatplantorna är högväxande och behöver tjuvas. Bör helst odlas i växthus eller liknande. Sorten har odlats på Sørlandet under många år och den går under flera benämningar, bland annat 'Tante Cis' och 'Ansofs gule' och 'Gule tomater fra Songe'. Sortens ursprungliga namn är inte klarlagt, men sorten har stora likheter med 'Golden Queen', en sort från 1882, släppt av den amerikanske växtförädlaren Alexander W. Livingston." En god kraftig tomat med et fint udbytte. Opr. Planteklubben i Norge. MM(f)

Efterlysning af frø af 'Sweet Casady'

I 2009 fik Foreningen frø af Tom Wagners tomatsort 'Sweet Casady'. Forædlingen af sorten var stadig et "work in progress", så den var ikke helt ren, og der er efterhånden opstået flere varianter. De fleste er meget velsmagende med masser af umami, enkelte er ikke så spændende; de fleste røde med gule striber, enkelte gule.

Celina Wilf indsamler i år frø af 'Sweet Casady' af forskellige oprindelser og Karen Bredahl foretager en sammenlignende dyrkning af dem. Andre er meget velkomne til at deltage, hvis de har plads til flere planter af sorten. Indsendere af frø vil modtage kr. 15,- til dækning af udgifter til porto mm.

Send en mail til Celina på froe.celina.wilf@gmail.com hvis du har frø af 'Sweet Casady' som kan indgå i forsøget, også selv om du ikke tilbyder den på frølisten, eller hvis du vil dyrke nogle af varianterne.

”**Thai cherry**”. **FS108** Små ovale skinnende ekstremt søde frugter, ca. 20 pr. klase. Opr. fra Thai mad uge i et supermarked på Sjælland, men en anden har set den på et thailandsk marked. En thailandsk gæst – etnobotaniker – mener det må være den sort, der blev forædlet til deres dronnings fødselsdag for år tilbage. Kaldes derfor „dronningetomaten“ i Thailand. **LT(f)**

’**Tomate de Colgar**’. (Hængetomat) Spansk bevaringssort. Høj plante med meget få sideskud, op mod 100 blomster per klase. Tomaten er 3-5cm hjerteformet med nippel for enden. Den gemmes langt ind på vinteren og bruges især til Pan con tomate (brød med tomat.) **LI(f-2012)**

”**Ludmilas tomater**” fra **Ukraine**: stor citrongul tomat med let orange skær. **Endelig** en spændende gul tomat. Meget saftig og sød aromatisk. Velegnet til salater. **IN(f)**

*’**Williams Lager**’. Rød tomat af middelstørrelse. Smager som tomat. Virker robust, kunne måske bruges i stedet for ’Gemini F1’. Opr. **SESAM**. **MJ(f)**

Peberfrugt/Paprika/Chili (*Capsicum annuum*) med mindre andet er angivet

’**Beaver Dam**’. **FS585** Velsmagende koniske frugter, modner røde, kun lidt stærke. Opr. ungarsk Hussli familie, der emigrerede til Beaver Dam i staten Wisconsin, USA i 1929. Er nu optaget på Slow Food USA’s ”Ark of Taste”, en Noahs ark af særligt værdifulde (og velsmagende) traditionelle sorter. **SSE**. **LT(f)**

*’**Black Hungarian**’. Smukke violette blomster, superflotte, koniske frugter – næsten sorte, modner mørkerøde, 5-6 cm lange, hårdfør og produktiv – også i krukker udenfor. Tykvægget, moderat stærk. **LT(f)**

’**Bulgarian Carrot Shipka**’. **FS120** Meget stærk chilipeber, spidse gulerodsfarvede frugter. Smuk i krukke. Opr. Bulgarien, via Shepherd’s Garden Seeds, USA. **FP(f)**

*’**Citron Chili**’ (*Capsicum baccatum*). Stor plante med kraftig vækst og kæmpe udbytte. Frugten er middelstærk, 7 cm, grøn som umoden og gul ved modning. Tynd i kødet og egner sig godt til tørring. Opr. Gartneri Toftegård **LT(f)**

*’**Cumari**’ (*Capsicum chinense*) Lille busk, med godt udbytte. Små gule frugter, godt 1 cm, let runde. Ekstrem stærke. Dekorativ plante, men pas på med styrken. Opr. Gartneri Toftegård **LT(f)**

’**Ferenc Tender**’. **FS550** (Oprindeligt **Terenc Tendes** – jeg er sikker på at dette må være forkert. Red.). Gave til Seed Ambassadors fra en ungarsk frøsamler. Meget tidlig og produktiv, mange forholdsvis små koniske frugter på en busket plante. Modner røde, men der er flere farver på planten samtidig. Værd at prøve. **LT(f)**

’**Guindilla**’. Rød chili, mellemstærk, knæhøj plante på friland. **MJ(f-2012)**

”**Kinesisk mild grøn**”. Spises grøn er den mild, bliver stærkere som rød. Fået af kinesisk vens forældre. **ME(f-kun få frø)**

*’**King of the North**’. Store tykke kødfulde pebre som vi kender dem fra butikkerne. Velegnet til vort klima – alligevel skal den have en lang sæson. Begynder at modne sent men fortsætter hele efteråret. Opr. **SSE**. **LT(f)**

’**Liebesapfel**’. **FS130** Navnet betyder normalt tomat – men dette er en sød, tykkødet fladrund peber, mere riflet end ’Tomato Pepper’. Sød og aromatisk. Opr. tysk økologisk handelssort via Frøsamlerne. **EM(f)**

Peber. (*C. annuum*). **Forædlingsmateriale** lav din egen sort, baseret på spontant krydsning mellem Zlatni Medal og Roter Augsburg. Moderplanten til de frø jeg udbyder i år satte mange små brune peberfrugter. Da 2012 var så kold, kom ingen af mine peberplanter på friland i år. Dyrket på friland 2013, og ved at være stabil. **SH(f)**

’**Puya Native**’. Meget mild, lang, slank chili. Rigtig flot og god at spise rå! Gave til HKH Prinsgemalen fra Inifap, Mexicos statslige forsøgsstation, da kongefamilien var på officielt besøg i Mexico. **KI(f)**

’**Serrano**’. **FS134** En højt voksende, finthåret plante med mange små, butte frugter. De er helt glatte, let bøjede og ret tykvæggede. Frugten er meget stærk, både som grønne og som modne røde. Har en speciel og god aroma. Sen sort. Opr. **SESAM**. **FP(f)**

’**Sibirisk Huspeber**’. **FS137** Efter sigende en sort, der blev dyrket i vindueskarmen i Sibirien. Fine stærke frugter, tidlig modning. Opr. firmaet Kräuterzauber i Tyskland. **IN** kommentar: De er små, mange og hylestærke, og absolut ikke tidlige i forhold til andre (det er også **NO**’s erfaring) - andre kommentarer er velkomne! **KI(f)** **FP(f)**

”**Tomato pepper, Sue**’s”. **FS136** Meget produktiv i drivhus. Runde, evt. lidt spidsede røde modne frugter, der virkelig ligner tomater. Varierer mellem mild og stærkere chilismag, tykke, søde, meget velsmagende frugter. Især gode rå, men kan også grilles. Opr. arvesort fra Beaver Dam, Wisconsin, via ungarske Hussli-familie ca. 1929. Fra medlem af **SSE**. **EM(f)** **LT(f)**

Physalis arter

***Perm'** Tomatillo. Sort af spiselig physalis. Denne er velegnet til salsa. Men den kommer meget sent på året. NC(f)

***Tomatillo.** Verte/purple mix. Gode til salsa. ME(f)

Tomatslægtninge i øvrigt

***Aubergine** (*Solanum melongena*). **Forædlingsmateriale** med udgangspunkt i Rima F1 har jeg udvalgt 2 linier til dyrkning på friland. Da jeg i år fik en stor høst, også af frø, er det nu muligt at tilbyde frø. Det kræver formentligt 2 generationer mere, inden der er tale om stabile sorter. De er stadig varmekrævende og grådige, skal forkæles på friland. Farven er sort, og størrelsen afhænger af sommervarmen, mange er dog store nok til at kunne ligge i supermarkedet. Sidst jeg høstede frø på friland var i 2009. I de mellemliggende år har jeg høstet mange auberginer på friland, dog uden frø. SH(f)

Wonderberry (*Solanum burbankii*). Krydsning lavet af Luther Burbank, gror som en physalis, ribsstørrelse frugter i klaser, blåsorte, søde, vi har kun spist dem rå men de er fine i kager. Høstes helt modne, selvsår i nogen grad. Bedst høst i drivhus ME(f)

KÅL

***Amager 304' Rødkål** NGB1992. Fra A. Hansen Amagerfrø 1959. Frø sendes efter frøhøst 2014. BJ(f)

"**Bodils kål**". **Hovedkål** (*Brassica oleracea*). Kål jeg har krydset, dyrket og udvalgt gennem 25 år. Flotte vinterholdbare hovedkål i forskellige farver og former. BG(f)

*"**Fynsk Bortfelder Rana Dæhnfeldt**" (*Brassica rapa* ssp. *rapa* L.) NGB4129. Turnip. „Minder måske lidt om Bortfelderroe: Middelstor, aflang og noget tilspidset“. Dette er en moderne kultivar. Frø sendes efter frøhøst 2014. BJ(f)

*"**Polarstjernen**" **Rosenkål.** (*Brassica oleracea* var. *gemnifera*). NGB1979. Fra Dæhnfeldt 1954. Gennem BJ "Overgaard" i Tommerup på Fyn. MM(f) BJ(f)

***Rosenkål' Amager Minaret'**. NGB1982 fra 1954. Frø sendes efter frøhøst 2014. BJ(f)

***Rosenkål "Høje Hugo"**. Udvalgte planter igennem ca. 15 år fra oprindelig 'Groningen' giver nu denne egen sort. NP(f)

"**Siberian Kale**" **usikkert syn.** "**Sibirisk Blåkål**" (*Brassica napus* var. *pabularia*).

FS151 Grønkålstype med violet anløbne blade og violette stængler. Bladene indskårne – minder om f.eks. "Finsk/Baltisk" – men er mere grøn i farven. Som de andre "russiske grønkål" er denne i familien med raps og kålroe – ikke med de øvrige grønkålstyper. Overvintrer godt og smager godt. FP(f)

*"**Wild Garden Kale Mix**" (*Brassica napus* var. *pabularia*). **Forædlingsmateriale.**

Oprindeligt et kryds mellem 'Red Russian' og 'Siberian' af Frank Morton ca. 1984. Der er masser af variation i bladform og farve. Egnet til at udvælge egen haverace eller sort over en årrække. B. napus er nem at arbejde med, da den kan selvbestøve og ikke som andre kål får indavlsdepression. Opr. Adaptive Seeds. SH(f)

RODFRUGTER

NB: Særpris på 40,- kr. hvor angivet

Rodfrugter, hvor det primært er overjordiske dele, der anvendes – f.eks. radiseskulper – står under afsnittet Krydderurter

Gulerod (*Daucus carota*)

'**Belgian White**' ('**Belgisk Vit**'). En stor, spidsrodet hvid gulerod med grøn nakke. I sin tid udviklet af Vilmorin (1839). Har en udmærket mild smag. Virkelig delikat kogt. Opr. SESAM. BK(f)

*"**Dr. Lassings**". **FS590 Forædlingsmateriale** Kryds af frø som den tyske frøsamler Ingrid Matthes havde med da hun besøgte os. 4 gamle europæiske sorter i 4 forskellige farver : 'Küttiger Rübli', hvid gulerod fra Schweiz. Den gule, der smager rigtig godt, hedder 'Lobbericher Gelbe' og er fra Tyskland. Den orange mangler jeg navnet på, og den mørke el. rødlig orange-farvet hedder 'Guerande' og er fra Frankrig. Gulerødderne bliver forskellige. Ikke så mange knaldorange. Nu har jeg dyrket og krydset dem siden 2006 og i dag har jeg en godt blandet, vinterholdbar, ikke sød, men kraftigt smagende gulerodssort. BG(f)

*'Flakkeer' Betydelig mere smagfuld end nyere sorter. Frø sendes efter frøhøst 2014. BJ(f)

'Early Scarlet Horn'. FS588 Stammer fra byen Hoorn i det nordlige Holland. Den er udviklet omkring 1610, og er nok en af de ældste gulerodssorter, der stadig dyrkes. Early Scarlet Horn er en tidlig gulerod med en fin struktur og god at spise rå. Den er virkelig en delikatesse, hvis man spiser den som "baby-gulerødder". FP(f) NP(f)

'Fancy', vintergulerod Hegnstrup stamme. FS591 Tidligere var Nantes Fancy en solid sort til at dyrke kommercielt til konsum, velmagende og ensartet. Så kom F1 hybridene, og firmaerne holdt op med at vedligeholde sorten, så den forfaldt. Bl.a. blev smagen kedelig. Dette blev et forsøg på at redde resterne af sorten. Allan og NO har samarbejdet om fremavl og selektion i 2008, -9, -10 og -11, og smagen er nu virkelig fin, og udseendet er rigtig flot. Hovedsort igen på Hegnstrup, men forædlingsarbejdet fortsætter. AC(f)

*'London Torve' Meget mere smag end nyere sorter. Konisk, hurtigt tilspidset form. Frø sendes efter frøhøst 2014. BJ(f)

Havrerod (*Tragopogon porrifolius*)

Havrerod, (*Tragopogon porrifolius*). Vild (forvildet) dansk. FS166 Findes vildvoksende i Danmark kun på Ærtholmene, sandsynligvis forvildet fra småhaver ved fæstningen. Indsamlet 2004 på Christiansø. SH(f) En tidligere kollega hjembragte nogle få frø til mig fra Christiansø, som jeg så har formeret på siden. IH(f)

*Havrerod, (*Tragopogon porrifolius*) Fra frø fået i gave fra Gert Poulsen ved Nordisk Genbank. En selektion i en svensk indsamlet vild/forvildet bestand, selekteret på færre siderødder af Gert Poulsen . Opr. NGB. BJ(f)

Jordkok (*Helianthus tuberosus*) (40 kr.)

*'Aspargesjordkok'. Let at rense. NP(v)

'Buttede Bertha'. Fine runde former. Biokols egen jordkoksart. NP(v)

'Dwarf Sunray'. FS168 En høj (3 m), blomstrende jordkok. Fine, tyndskallede, mellemstore knolde. Opr. Thompson & Morgan men de har ikke haft den i mange år. IN(v) EM(v)

*'Jordkok (*Helianthus tuberosus*). De har vokset på min families grund i Næstved fra inden vi flyttede ind. De er af uvis oprindelse, givetvis sat af den forrige ejer, som byggede huset i sin tid. De kan have stået der i mange årtier. MF(v)

Kartoffel (*Solanum tuberosum*) (40 kr.)

'Arran Victory'. Store lilla kartofler med hvidt kød. Svære at koge, men ligner gode bagekartofler. BG(v)

'Bamberger Hörnchen'. Små aflange kartofler, der er faste og smager rigtig godt. De modner sent og bliver ikke så let syge. BG(v)

'Blå Congo'. FS593 Den mest udbredte af de blå sorter (gennemfarvet). Ikke helt rund kartoffel, tendens til dybe øjne. Har godt af en måneds lagring. Kan give variation på middagsbordet og giver en god mos. BG(v) NP(v)

*'Lange Røde' FS156 En middeltidlig til sen, lang, måne/banan-formet kartoffel, der er meget kogefast og har god resistens mod skurv og skimmel. Holder sig godt på lager. Sorten kommer oprindeligt fra Lolland. BJ(v)

'Lomo Negro' Stor næsten sort kartoffel. Asparges kartoffel facon. Kommer fra marked i Peru, og har bare groet i Danmark i 1 år. BG(v)

*'Markens Dronning' Sen kartoffel med store knolde og fast, hvidt kød. Modtagelig for skimmel men ikke skurv. Godt udbytte, kan revne ved meget vand. BJ(v)

'Mehlige Mühlviertler'. Dyrket i århundreder i Østrig, hvor den er gået i arv. Stor gul kartoffel der skal koges forsigtigt. BG(v) CP(v)

*'Nawamey rund'. Fra Tom Wagner. Meget grov skræl, men den mest faste og bedste af dem jeg har fra Tom Wagner. Sen og med god vinterholdbarhed. Meget sund og med mange frøfrugter. BG(v)

*'Nordic October'. Fra Tom Wagner. Rød skræl, hvidt kød. Tidlig blød kartoffel. BG(v)

'Pamela Wagner'. Fra Tom Wagner. Rød skræl, hvidt kød. Rund sen kartoffel med god vinterholdbarhed. Planten er meget sund og har mange frøfrugter. BG(v)

'Pink Fir Apple'. FS595 Engelsk sort fra 1850. Minder om aspargeskartoffel. Muligvis den samme kartoffel som 'Rosa Tannenzapfen'. NP(v)

***Poulsen Juli**'. Tidlig kartoffel. Skimmelmotagelig men med fin smag. Nøjsom. Skal bruges før oktober. BJ(v)

'**Rosa Tannenzapfen**'. Fantastisk lækre at spise og meget flot plante, der ikke har så dækkende blade. Kartoflerne er rosa og har grankoglefacon. BG(v) IN(v)

***Rosen**'. FS158 Traditionel god dansk spisekartoffel. Store knolde med rødt skind. BJ(v)

***Skagit Valley Gold**'. Lille rund og meget gulkartoffel, med en stor top. Fra Tom Wagner. NP(v)

***Urkartoffel**' Mange små faste lilla kartofler på hver plante. Meget lækker. Opr. Jens Skov, Forevisningsmarken Karensminde. BG(v)

'**Æggeblomme**'. FS597 Velsmagende kugleformet kartoffel med meget dybe øjne. Gammel dansk sort. Findes nu på genbanken hos NordGen. NP(v)

Rødbeder, foderbeder og lignende

***Blankoma**'. Hvid rødbede. Opr. SESAM. Fuldstændig som en almindelig rødbede, men uden farve! MM(f)

***Bodils Rødbeder**'. Røde runde og sribede rødbeder dyrket og krydset i 5 generationer. Mere eller mindre mønstrede, ikke helt så mørkerøde. Kan blandes i en ret med andre grønsager, uden at det hele bliver rødt. BG(f)

***Crosbys 247**' Rødbede. NGB2001. En sort som Ohlsens Enke havde på markedet i 1955. Fladrund rødbede med lyse striber i det røde kød. BJ(f)

***Detroit 3**' Rødbede. NGB18117. Dansk sort i handlen 1966-76. Lille rund rødbede. BJ(f)

***Elvetham**' NGB16229. Foderbede fra 1860. Lyst kød, god vækst, sidder dybt i jorden. Sen modning af frø. Der leveres først frø til efteråret. BJ(f)

***Gul Eckendorfer**' NGB16903. Foderbede. Stor, med god jordkontakt. Fra 1870. Opr. fra Amerikansk genbank. BJ(f)

***Hvid Gimsing**' (*Beta vulgaris* var. *alba*). Foderbede. NGB1598. Stammer fra landsbyen af samme navn ved Struer. EL(f)

***Kamuoliai 2**'. Opr. Litauen via Seed Ambassadors. FP(f)

***Lille Tårøje**'. Runkelroe. Fra 1904. NGB16230. BJ(f)

***Long Red Giant**'. Foderbede fra 1880. BJ(f)

***Long Red Mammoth**'. Foderbede fra 1880. BJ(f)

***Rød Eckendorf**'. Foderbede. Stor, med god jordkontakt. Fra 1870. BJ(f)

'**Rød Øtofte**' (*Beta vulgaris* var. *alba*). Foderroe NGB8406. Roen har et forholdsvist stort indhold af sukker. Under krigen, hvor der var mangel på sukker, brugte man nogle roer sammen med rødbederne ved syltning. EL(f)

Selleri (*Apium graveolens*)

'**Dreschner Markt**'. Lidt uregelmæssige, men fine velsmagende knolde. NP(f)

'**usn.1**'. FS518 Knoldselleri af egen lokal forædling. Nu efterhånden min egen sort som er udvalgt med udgangspunkt i krydsninger af de ældre sorter 'Alabaster' og 'Snehvide'. AC(f)

'**Neon**'. God knoldselleri. En stor næsten fladrund selleri med meget gode lagrings-egenskaber. Hvidt sprødt kød, uden hulrum, der kun langsomt bliver mørkt uden tilberedning. NP(f)

Sukkerroer

'**Stina**'. Da sukkerdyrkningen blev opgivet på Fyn, fik jeg en håndfuld frø af denne sort fra en anden bonde. Konventionel sort fra Danisco. EL(f)

'**Verity**'. Da sukkerdyrkningen blev opgivet på Fyn, fik jeg en håndfuld frø af denne sort fra en anden bonde. Konventionel sort fra Danisco. EL(f)

Øvrige rod- og knoldvækster

Eng-gedeskæg (*Tragopogon pratensis* ssp. *minor*). Har vokset langs vejen, frø fra planter jeg har ladet stå i haven. Blade og rod kan spises som havrerod, og kan krydse med havrerod – hybriden er dog steril. SH(f)

Helianti (*Helianthus strumosus*). Knold, der er i familie med jordskok. I udseende og vækstmåde minder den meget om jordskok og skorzoner, og den anvendes i køkkenet

som disse (og ligesom jordskok er de fremmede for gasproduktion). Knoldene er aflange og glattere end jordskokker. Fra Graines Baumaux i Frankrig. BK(v-40 kr.)

Jordkastanie (*Bunium bulbocastanum*). **FS173** Små spiselige søde, fede knolde. NC(v) EM(v)

***Jordmandel** (*Cyperus esculentus*). Halvgræs. Det er de små knolde der anvendes kulinarisk. De har smag i retning af kastanjer når de bliver ristet. Planten findes i flere varianter; dette er den dyrkede. Der findes varianter der er frygtet markukrudt i varme og tørre egne. Denne overvintrer ikke en våd dansk vinter. Tag dem op og tør dem – så kan de holde i en del år. NC(v)

Kinaskok, knoldgaltetand, Choro-gi (*Stachys affinis*, syn. *S. tubifera* og *S. sieboldii*). **FS174** Delvis vinterhårdfør knoldvækst fra Asien. Trives i halvskygge og i let jord. Lægges i foråret, kommer sent op. Høstes november-foråret. Masser af små maddike-lignende hvide knolde med meget speciel smag. Minder i smag og anvendelse en del om jordskokker. ID(v)

Knoldfladbælg (*Lathyrus tuberosus*). Opret, klatrende bælgplante med ægformede parvise småblade og rosenrøde blomster hele sommeren. Spiselige knolde. Gammel europæisk madplante, findes hist og her forvildet i Danmark fra tidligere dyrkning. Knoldene er dybt nede. Planten er flerårig. Opr. fra Slettebjerget syd for Hillerød. Forvildet? Siden forsvundet fra findestedet, evt. pga. tilgroning. NC(f)

***Knoldfladbælg "Fra Kaban"** (*Lathyrus tuberosus*). **FS682** Den har fine lyserøde blomster hele sommeren. Overvintrer ude. Fra Kaban i Dagestan. Beskrevet som „er ie gammel europeisk matplante, der knollane kan brukast til mat. Det er ein nær slektning av gul flatbelg, med fine lyseraude blomster heile sommaren. Overvintrer ute. Dei små knollane brukast til „frø“,dei store etast. Opr. Eilif Aas 1992. GO(f)

Pastinak (*Pastinaca sativa*) 'Scandia'. NGB24122 BJ(f)

Pastinak (*Pastinaca sativa*) 'Kral Russian'. Lille rund pastinak med god smag. Kommer oprindeligt fra SESAM. FP(f)

Pastinak "Turga". Fra Ungarn via SESAM. Langstrakt rod. ID(f)

Rodcikorie "Witloof di Bruxelles", syn. Brussels Witloof (*Cichorium intybus* var. *sativum*). Har været dyrket fra midten af 1800-tallet til bl.a. kaffesurrogat. En meget stor og flot plante (kan også drives til cikoriesalat). 2-årig. Får kæmpe stor rod og 1,5-2 m høje blomsterstande med smukke blegblå blomster. Opr. Runåbergs frøer. IN(f)

***Skorzoner** (*Scorzonera hispanica*). "Russisk Kæmpe" NGB24333 BJ(f)

„Lost crops of the Incas“

Apios americana. Amerikansk kartoffelbønne. FS170 Bælgplante med slyngende vækst – bliver høj og behøver noget at klatre op ad. Blomstrer sidst på året med underlige støvetviolette ærteblomster. Danner små knolde på kravlende jordstængler. Knoldene skal gro i flere år, men så kan de være en del større end valnødder. Ikke noget stort udbytte men sjov afveksling som flerårig afgrøde, der mest gror hvor det passer den! Smag og konsistens er kastanjeagtig og rigtig rar ristet på en pande. NC(v- 40 kr.) ID(v- 40 kr.)

***Oca** (fra marked i Peru) (*Oxalis tuberosa*). Har kun groet i Danmark 1 år. Spiselige rødder, fra Andesbjergene. Den næst mest populære rodgrønsag dér efter kartofler. Medlem af samme familie som skovsyre, og med højt indhold af oxalsyre. Der findes mange arter, denne her er gul. Hos mig en succes med dyrkning i vel gødet kompost-jord, ca. 45 cm mellem planterne, i fuld sol, et varmt beskyttet sted. Danner først rodknolde i oktober-november, så man skal grave dem op så sent som muligt - efter bladene er slået ned af frosten – beskyttes evt. med fibernet. En mulighed for dem med kystklima (og i øvrigt en meget pyntelig plante). BG(v)

***Yacon** (*Polymnia sonchifolia*). **FS496** Knolde fra Sydamerika – dyrkes som georginer. Høj flot plante, over to meter. Spises rå eller kogt, meget sprøde, med behagelig men meget mild smag – lidt som en rigtig sprød vandmelon. Rødderne bliver søde efter lagring i nogen tid. FS's sort af Yacon hedder 'Morado' og har rød/lilla rødder. Yngleknold/spirer sendes først ca. 1. april. KI(v)

LØG

Spørg venligst udbyderen om pakkens vægt, fordi det påvirker porto
Løg, hvor det er bladene der anvendes – f.eks. purløg og pibeløg – står under afsnittet Krydderurter

Porre (*Allium ampeloprasum* Porrum Group)

'Flag' **FS185** God vinterporre med mange sideskud. Fra SESAM. NP(f)

'Kathy'. **FS186** Vild porre. Lille, flerårig porretype. Kan bruges både forår og efterår, til dels også vinter. Toppen visner væk om sommeren. EM(v)

'Prizetaker', syn. 'The Lyon'. Gammel engelsk vinter-efterårs-porre fra 1886. Bliver op til én meter høj, hvid- skaftet næsten hele vejen. Ret hårdfør, løber ikke let i stok, men kræver lang vækstsæson. Mild smag. NP(f)

Kepaløg (*Allium cepa*) og nærtstående

*'Brunswiger Rodo' (*Allium cepa* var. *cepa*). Rødløg. NGB535. NordGen beskrivelse: "Ursprung: Danmark Röd plattrund lök med utmärkta lagringsegenskaper. En dansk stam av gamla 'Braunschweiger Rote', vilken har sitt ursprung i Tyskland på 1800 ". Et flot løg (hvis man kan kalde løg for det), dybrød farve og god størrelse. MM(f)

"Kraslök". Kartoffelløg eller skalotte. Dyrkes som flerårige løg. Opr. SESAM. FP(v)

"Potatislök från Læsø". **FS183** Mindre udbytte af især små kartoffelløg. Stammer fra Læsø men kom til os gennem SESAM. BA(v)

Hvidløg (*Allium sativum*)

NB: Mange af vores hvidløgssorter kan først sendes ud til efteråret efter årets høst – de vil komme på vores Efterårsliste. Men da opformeringen fra yngleløg tager mindst et par sæsoner, kan man også starte med disse om foråret.

"Estisk rød Slangehvidløg" (*Allium sativum* var. *ophioscorodon*). **FS010** Kraftig sort, hårdnakket type. Hele toppen med små yngleløg kan plantes og bliver til en klump små og lidt større hvidløg, der kan høstes løbende det meste af året. Kan stå på samme sted i flere år, bør dog omplantes hvert 3-4 år. Hvis fed lægges efterår får man ret store løg med kun 3-5 fed pr. løg – en fedstørrelse der ikke er social dagen efter! Fra marked i Tallinn. Fra LT. NB! Kun yngleløg. GO(v) MF(v) BE(v)

Rebberg Knoblauch (*Allium sativum* var. *ophioscorodon*). **FS009** Endnu en slange-hvidløg (hårdnakket). På denne sort „slinger“ stængelen sig endnu mere. Den kommer til os fra SESAM. Kun yngleløg. BE(v)

Andre arter

Altailøg (*Allium altaicum*). Denne vildart af pibeløg stammer fra Altai bjergene i Sibirien og er stamfader til de kultiverede pibeløg. Den bruges som øvrige pibeløg. Opr. frøsamler i Slovakiet. SH(f)

Babingtonløg, Porreløg (*Allium ampeloprasum* var. *babingtonii*). **FS188** Babington's leek, mild hvidløgssmag, feddene ligner elefanthvidløg. Åben skærm med mange store yngleløg, også små yngleløg (bulbiller) ved roden. Vokser vildt kun i det vestlige Storbritannien og er sjælden dér. Opr. botaniker Bjørn Hjort. NB: Kun yngleløg. GO(v)

BÆLGFRUGTER

Fra afgående ærte- og bønnekoordinator Mette Westergaard Nielsen:

„Tre nye koordinatore overtager ærterne og bønnerne fra i år. Flemming Pedersen overtager de høje og mellemhøje arter. Søren Holt overtager de lave arter og gråærterne, og Ida Soer Johannessen overtager bønnerne.

Jeg vil gerne sige tak for hjælpen til alle adoptanterne og de andre, der har dyrket og holdt liv i mandatsorterne og de vigtige foreningsorter igennem årene. Også tak for hjælpen med de store leverancer af frø til projektet om Genopdagelse af gamle Bælgfrugter. Jeg har været vildt glad for de mange breve og mails om vellykket høst, om hærgende rådyr, høns, mus, snegle om svampesygdomme og regn og kulde og alt det andet der går galt. Foreningen har fået otte nye høje arter, i de 5 år jeg har været koordinator, – tak for donationerne!“

Hønsæarten, Valdemars amerikanske arter og Pastor Hagemanns arter mangler adoptanter. Interesserede skal kontakte Flemming Pedersen. fp@peww.dk

HAVEBØNNER (*Phaseolus vulgaris*)

Tørrebønner: buskbønner

"Bodils bønnekryds". **Forædlingsmateriale**. I flere år har jeg dyrket Gotlandsk brunböna, Pawnee bønner og en moderne øko tørrebønne. De sidste år er de så begyndt at krydse sig, det skulle de jo ellers ikke gøre, men der er kommet en blandet „moderne landsort“ ud af det. Der er stort udbytte og de smager ligeså godt som de bønner de er skabt af. Ligner præcist et kryds mellem de tre oprindelige sorter. BG(f)

'Canadian Wonder'. Udviklet i Canada før 1873, hvor den første gang nævnes i England. Ses i Dæhnfeldts katalog i 1935: „meget rigtbærende og hårdfør“. Flade lækre bønner der ligner 'Jumbo', kraftige planter men de vælter ikke så meget rundt som denne. Tidlig og meget produktiv over en længere periode. De nyreformede bønner er

pink-lilla inden de tørrer, men mørkerøde når de er helt tørre, rigtige ”kidneybønner”. Gave fra NZ. LT(f)

’Fagioli del Purgatorio’. Meget små runde hvide bønner med kort kogetid. (Bed mig om en opskrift fra en mad-blog.) Traditionel italiensk sort fra området omkring Bolse-na-søen i Lazio. Bønnerne blev spist i fastetiden og især på Askeonsdag, den første dag i fasten, som hovedret i en frokost hos et trosbroderskab fra 1600-tallet. Navnet hentyder til broderskabets hovedformål: at bede for de dodes sjæle i skærsilden (’purgatorium’ betyder renselsessted på latin). LT(f)

’Feijão Preto’. FS513 Lille sort bønne, på busk op til 70 cm høj. Den vil gerne have noget at slynge sig om, ellers tager den kvælertag på naboerne. Desuden løfter det bønnerne op over jord og fugt. Godt udbytte, måske endda bedre end ’Prinsesse’. Opr. Brasilien. MJ(f)

”Gotlandsk Brunböna”. FS192 NGB 2578. Gotlandsk landrace, tørrebønne indsamlet af Nordisk Genbank. GG har sammenlignet de frø der var i omløb i Frøsamlerne med nyanskaffede frø fra NGB, og har kunnet konstatere at de er ens. Hun beskriver sorten som „en nordisk type af den italienske borlottobønne“. Buskbønne med højt udbytte af hvide nyreformede bønner med rødviolette prikker og striber. Smager godt både i grøntsagssuppe og salat. Større bønner end ”Stella”. BG(f)

”Hutteriternes soppböna”. FS606 En rigtig god og nem bønne, middeltidlig, kraftig og kompakt buskbønne. Siges at være særlig gode til suppe. Frøene er grå-grønne og har en afrundet form, næsten som ærter. Hutteriterne er en østrigsk sekt der emigrerede til Canada i 1750. Fra SESAM. LT(f-2012)

’Pawnee’. FS195 Fået fra Eilif Aas – kommer fra SSE. Glimrende tørrebønne til det danske klima. BG(f)

’Prinsesse’. FS196 Buskbønne. Gammel sort - nævnt i danske havebøger tilbage til 1900 eller før. Lav, robust og hurtig i udvikling. Stammer fra familien Mortensen, Skringstrup v/ Mariager (vegetarer der har dyrket den længe – vi har fået historien ca. 100 år tilbage til Kvong i Vestjylland). Familien fik i 1920’erne besøg af læge Mikkel Hindhede, der var interesseret i at studere deres vegetariske levevis. NP(f) IN(f)

****Royalty’.** Lille, lidt væltende krybbønne. Stort udbytte af meget fine og velsmagende violette bønner. Små kantede frø. Amerikansk handelssort oprindeligt. Seed savers web-shop skriver: ”Bred at the University of New Hampshire by the late Professor Elwyn Meader. Introduced by the Billy Hepler Seed Company in 1957.” NC(f)

’Stop’. Buskbønne. Små røde bønner, beholder farven når de bliver kogt, fine til (kogt) bønnesalat og chili. Sen sort men giver godt. Opr. Chase Organics GB. NP(f)

’Triumph Osen’. FS652 VIR12370. Lav buskbønne, til tørrede bønner. Bælge smalle, lyst gule ved modenhed, tidligt pergamentagtige. Bælg med svage, diffuse røde strejf. Indsnævring på bælgens imellem frøene. 5-6 frø i fuldt udviklede bælg, men en del bælg markant forkortede, og kun med få frø. Frø små (1000 kornsvægt = 107 g), beige til olivengrønne med tydelig marmorering i mørkere nuance. Hilum hvid, markeret lysebrun ring omkring. Fra den russiske Genbank i Skt. Petersborg. NC(f)

’Zolfino’. Små lysegule bønner (”zolfo” på italiensk betyder svovl), runde til ovale, en traditionel toskansk sort (fra bjergene omkring Prato, nord for Siena) der nu er optaget på Slow Foods Ark of Taste. De tyndskinnede bønner bliver bløde og lækre ved kogning. Kan spises i bønnesalater, drysset med olivenolie som sideret, eller på toast som frokostret. Opr. Toskansk frøsamler Angelo Barbetti via Guy Dirix i Belgien. LT(f)

Tørrebønner: stangbønner

’Andecha’. 2-2,5 m. høj. ’Fabes’-bønne, som er en lokal bønnetype fra Asturien. Bruges til den traditionelle ret ”Fabada Asturiana” Store hvide bønner med lækker cremet smag. Forsås evt. ca. 3 uger før udplantning, da vækstperioden er lang. Opr. Anselm Gonzales, der bor i en landsby nær Gijon, Asturias, Spanien. KI(f)

”Guatemala”. FS217 Madbønne, trivelig og nem sort til at høste til modenhed. Klatrebønne, god blandt majs som mellemkultur. Een mellem to majs. Stammer fra Guatemala-indianerne i højlandet og nu godt tilpasset. Velegnet som hummus med lilla farve. AC(f)

Stangbønne, Borlotta-type. FS201 (Bønnen har tidligere fejlagtigt haft navnet ”Folmer Rommes italienske stangbønne”). Denne Borlotta-type bliver kun ca. 3 m høj, og den kan høstes tidligere end andre Borlottobønner på markedet (eksempelvis Frøposens). I det danske klima, er dette en vigtig egenskab, da alle bønnerne når at modne inden efterårsvejret sætter en stopper for dem. Bønnen giver et stort udbytte, og den er en meget delikat tørrebønne. Bønnen er ikke særlig god som grønne bønner, da bælgens er sej og med ribber.

I urtehaven er bønnen et smukt indslag med sine lange, rødtribede og lyse bælg. Bønnefrøene er aflange, og lyse med lilla tegninger når de er modne. IJ(f) MF(f).

”Volga-tyskernes bønne”, Borlotta-type. FS202 Denne tørrebønne har været i en tysk familie i mere end 65 år. Ca. 2 m, grønne bælg med røde striber. KI(f).

Grønne bønner: Buskbønner

*"Annis bønne". Lang Haricot Vert. Opr. fra min svigermor. ME(f)

'Carlo's favorit'. **FS208** Grøn bønne (haricot vert) med ribbefri bælg. Bønnen giver et højt udbytte af "ypperlig kvalitet". Oprindeligt handelssort, men nu udgået. Bønnen er dyrket på Hegnstrup i 30 år, og er kommet til Frøsamlerne fra Allan Clausen. AC(f) ME(f) MJ(f) BJ(f)

'Fandango'. Buskbønne, meget tynde fine haricots verts, filetbonner. Opr. Runåbergs Frøer for flere år siden, men de har erstattet den med en anden (Maxibel). Jeg synes stadig disse er gode. LT(f)

'Fanium'. **FS607** Opr. hollandsk handelssort, skaffet i 1984 af en planteavlskonsulent til grønsagsavlser Kaj Jensen på Nordfyn. Den forblev avlerens favoritsort resten af livet. Den kom videre til en ven af familien og derfra til en frøsamler. En lav plante med lange tynde sprøde bønner, meget sprøde og velmagende. Fortjener at blive kendt og bevaret. LT(f)

'Hundrede for én'. **FS210** 30-45 cm høj. Den er rimelig tidlig, med lange kødfulde bønner med mild smag, og kan spises over lang tid. Modne frø er gråbrune med hvide tegninger – smukke! Gammel sort, nævnt i kataloger før 1900. Den vi har er fra 1950'erne, opgivet hos Ohlsens Enke i 1965 - men passer ikke til beskrivelsen i deres kataloger(!). Opr. NGB9298. NP(f) IN(f) BJ(f)

'Jumbo'. **FS211** Noget krybende og væltende buskbønne (evt. lidt støtte). Modner over en lang periode. Store, flade, brede bælg. Planten fylder meget, men bønnerne er velmagende „rigtig bønnesmag“, og udbyttet er godt. Kuldetålende. Opr. Oregon, USA. MH(f)

*"Magpie". Buskbønne til frisk brug el. tørring. Fransk sort fra tidligt i 1900-tallet. Smukke sort/hvide tegninger, tynde nyreformede bønner. Let at tørre men ikke særligt højt udbytte. Gave fra Seed Ambassadors. SH(f)

'Nerina'. **FS212** Grøn buskbønne, vistnok kaldet perlebønnetypen på den oprindelige frøpose købt i Brugsen for ca. 10 år siden. Små tætte planter, som er meget yderige og stabile uanset vejret. God til dyrkning i potter eller i en stor sammenplantning sammen med blomster. Den giver en stor mængde små tynde meget smagfulde og meget lidt grove bønner. Selv hvis man glemmer nogle bønner, bliver de ikke grove i det. Varmeste anbefalinger. Ikke i handelen mere. HC(f) MJ(f)

"Persson". John Persson, født i 1880, gav disse bønner til sin søn i lysningsgave (forlovelsesgave). Kan anvendes som shellbean eller grøn bønne – har lange bønner. Indsamlet ved Frøuppropet i Sverige. Frøene flot marmorerede. NGB17826. NP(f)

'Purpiat'. En dejlig tyk lilla snitbønne, Romano type, lav og tidlig og den spirer godt ved tidlig såning. Opr. Runåbergs Frøer. KM(f-få)

Grønne bønner: stangbønner

'Holy bean'. Til brug som friske bælgede eller tørrebønner. God høst selv i den våde sommer 2012. Runde flødefarvede bønner med et sort øje – der da jeg fik dem lignede måske lidt en engel eller en monstrans. Hos mig er det bare en sort plet. Navnet hænger sammen med en historie om hvordan bønnen i sit formodede franske hjemland var med til at redde en kirkeskat under 1. Verdenskrig. Arvesort i New Zealand, gave fra Central Tree Crops Research Trust. LT(f-2012)

'Jeminez'. Lange bønner af "Romano" type, brede og flade med rødlig striber. Meget lækre. Noget sene på friland. Har også været god i drivhus, hvis man har plads til den slags. BS(f)

"Kjems' pea bean" (tidl. "Suzannes"). **FS206** Suzanne har fået bønnen fra Lise Plum, der har dyrket dem i 32 år, og som har fået dem fra familien Kjems, som har haft dem i familien siden 1890'erne. Kjems rejste til Amerika for at lede en dansk folkehøjskole i Michigan. Faderen døde, og moderen drog tilbage til Danmark i 1897 med sine 5 børn. Med i bagagen var bønnerne. I øvrigt ligner bønnen de andre Pea-beans i vækstformen. Yderig, robust, med lyslilla blomster og 10-12 cm lange, svagt krumme grønne bælg med lilla striber + pletter, velmagende, bliver praktisk talt ikke ribbet. Frøene er rundagtige, flødefarvede med lilla striber + pletter. AK(f)

"Major Cook's". Engelsk arvesort, en gave fra Central Tree Crops Research Trust i New Zealand. Major Cook var uddannet gartner ved Kew Gardens og var i mange år ansvarlig for de britiske krigskirkegårde i Nordfrankrig. Bønnen gik videre til en kollega hvis familie emigrerede til NZ. Bønnen er muligvis fremelsket af majorens bedstefar ca. år 1900. Den er yderst produktiv og meget velmagende. Bælgene krummer og bliver hurtigt 'bulede', men stadig gode. De tykke bælg modner tidligt nok, men tørrer langsomt og kan let mugne. NB: Denne sort ligner meget "Kjems' pea bean", selv om jeg mener at kunne se en lille forskel – så de skal ikke dyrkes i nærheden af hinanden og helst ikke i samme år! LT(f)

”**Pea bean**”. **FS207** Temmelig hårdfør stangbønne. Små runde frø, hvid/røde i korte bælg. (Kaldes nogle gange ‘Yin/Yang’, men dette navn bruges i forvejen til en sort/hvid tørrebønne m/ sort øje.) Kaldes også ”Red & White”. Smager godt. Kan bruges som friske grønne, friske bælgede eller tørrede bønner. Bliver ikke ribbede, men de tykke bønner løsnes under kogning. Opr. Heritage Seed Library, HDRA, GB. **MH(f) BS(f)**

”**Romme familiens stangbønne**” **FS672** Folmer Romme, et af foreningens første medlemmer (og ældste, 97 år), fik frøene i 1960’erne fra en lærer på Haslev Borger- og Realskole, hvor Folmer var overlærer. Familien har dyrket sorten lige siden. Den stammer fra en turistrejse, så vidt man husker til Italien – og er altså et kulturminde fra den tid, hvor danskerne først oplevede charterrejser og blev dus med sydens køkken. Den bønne, familien altid har dyrket, er kort, krum og har meget mørke tegninger på bælg og bønner. Spises frisk, selv når bælgene buler af de runde spættede frø, og er meget velsmagende. **IJ(f)**

NB: Vi har 3 stangbønner af denne type – ”Romme familiens”, ’Major Cooks’ og ”Kjems pea bean”. Enten skal man holde sig til én af dem – eller, hvis man vil lave et lille nemt forsøg, kan man bestille små mængder af alle 3 sorter fra LT for i alt 15 kr. De skal ikke isoleres, og man må ikke tilbyde frø igen (om ikke andet bliver de let blandet sammen på grund af ligheden). Men hvis man kan holde dem lidt fra hinanden, og vil beskrive og fotografere både bælgene og frøene, ville det være meget nyttigt. En udfordring!

Voksbønner: buskbønner

*’**Carmencita**’ **FS425**. NGB 1829. Ohlsens Enke har haft den. Kom frem i 1947. **BJ(f)**

*’**Dittes bønne**”. Gul voksbønne opr. fra Tjekkiet. Højtydende buskbønne. **ME(f)**

’**Mont d’or**’. **FS573** Let rankende vækst med korte, brede bælg. Dejlig voksbønne. Opr. Frøposen. **FP(f)**

’**Tjekkisk usn**” Meget yderig. Fra min datters studietur i Tjekkiet. **ME(f)**

Voksbønner: stangbønner

’**Gold of Bacau**’ **Golden of Bacau**). **FS483** Lange, brede og meget lækre bælg. Meget tidlig af en stangbønne at være – især en Romano type. En favorit pga. den lækre smag. Oprindeligt doneret til SSE af venner i den nordrumænske by Bacau. **MJ(f) IJ(f) KI(f)**

Andet: Bønne til farvning

”**Sorte kinesiske bønner**”. Købt på et supermarked – posen oplyste at de kom fra Kina. Charlotte, der har plantefarvning som hobby, havde hørt at sorte bønner i koldt vand gi’r en smuk farve. Det er ikke lykkedes for de fleste, men med disse bønner fik hun en fin blå farve, næsten som indigo og lysægte. Sorten kan sagtens modnes her – mine frø er fra 2. såning, da der gik bønnefluelarver i den første. Små planter, meget lyse næsten hvide bælg. Vi har ikke prøvet at spise dem. HC har, på baggrund af LTs frø, opdelt bønnerne i hhv. en høj og en lav variant gennem to sæsoners udvælgelse. Det er derfor vigtigt at præcisere om det er høj eller lav variant, som ønskes, og ikke at blande varianterne igen. **HC(f)**

ÆRTER (*Pisum sativum* ssp.)

”Sjelles høje ært”

Ærten er doneret af Poul Legind-Hansen, hvis faster og onkel, der boede på Sjelle skole, fik ærten en gang i 1920’erne og den blev bevaret i familien, sidst af Poul der overtog den omkring 1998. Der har været enighed om at et af ærtens fortrin er, at den er saftig og dermed god at spise næsten til den er moden.

Vi mangler adoptant til ærten, kun én portion i år! Interesserede kan henvende sig til fp@peww.dk

Sukkerærter og brydmarværter (slikærter)

’**Engelsk Sabel**’. **FS012** Denne ært er en af de virkelig gamle sorter i Danmark – ses i katalogerne tilbage i 1860’erne. Engelsk Sabel er en gammel engelsk handelssort. 150-170 cm, middeltidlig. Giver stort udbytte. Brede, temmelig mørke, typisk sabelformede kødfulde bælg af høj kvalitet, ca. 8,8 x 2,2 cm. I modsætning til handelssort under samme navn, er der ingen seje hinder i bælgene. Opr. SESAM. **IN(f) BS(f) KB(f)**

’**Engelsk Sabel Esa**’. **NGB2053** Fra ærtforsøget - skal holdes adskilt! **BG(f)**

***Parsley Pea**'. Lav, meget speciel ært, som i stedet for slyngtråde danner mange blade på skud, som er gode at spise rå, mens bladene er små og dampede når de er større. Opr. Adaptive Seeds. Kun 3 portioner. **KI(f)**

***Pollux**'. Ærten har en meget tyk og sprød bælg og bliver ikke ribbet. Den er meget velsmagende (saftig, sprød, sød, dejlig smag af ært) og børnene og jeg har spist dem hele. Den er også blevet brugt hel i salater, skåret i mindre stykker (vi har ikke bælget dem). Flot hvid enkelt blomst. Opr. Ohlsens' Enke. **AS(f-få portioner)**

'**Spring Blush**'. **FS611** Høj slikært (brydmarvært) fra Alan Kapuler, Peace Seeds. Del af et forsøg på at forædle lilla bælg – men denne har tofarvede lilla blomster, grønne bælg med svage lilla striber og lilla pletter på stænglerne. Meget fin kvalitet og bærer længere end de fleste slikærter, fordi den bare bliver højere og højere. **LT(f) IN(f-få portioner)**

"**Winterkefe**" eller "**Winterkefer**". **FS245** (Navnet betyder "vinter-sukkerært", vistnok på en tysk dialekt. 'Kefe' er ærten og 'Kefer' er ærteplanten.) Vi har været usikre på det. Husk at bruge FS nr.! Meget speciel ært, der kan sås sent om efteråret (omkring eller lidt før 1/11) og overvintrer en almindelig dansk vinter som små spirer (!). Giver tidlige ærter - ca. 1/6-, der er bedst spist som sukkerærter (med skal) som helt unge, da de med alderen bliver lidt beske/bitre. Anvendelig i madlavningen, store lidt grove men velsmagende ærter. Afgjort en god afgrøde for dem der gerne vil have en aktiv jord hele året. Sorten blev doneret i 1998 af Dr. Maria Finck fra Kassel Universitet og har været genstand for et ret omfattende dyrkningsforsøg på Center for Biodiversitet. **ME(f)**

Marværter (de fleste har rynkede frø)

"**Amandas høje ært**". **FS602** Over 2 m høj. Ærteplanten er lysegrøn, lysere end f.eks. "Holgers Kæmpeært", og nogle af bælgene har „mos“ – eller ujævnheder især nederst på bælgene. Denne karakteristisk er nævnt for nogle ærter i 1800-tallet (J. Dybdahl). Måske ikke helt så søde som Holger, eller måske tidligere modne, så smagen skal sammenlignes på et tidligere tidspunkt. Modner over en lang periode. Oprindeligt fra en ældre dame, Amanda på Fyn. **NP(f)**

"**Faster Kirstens høje ært**". **FS600** MJ skriver om denne: "Vi har dyrket denne i 35 år. Har fået den af min faster Kirsten, som igen har fået den fra et familiemedlem på Odder-egnen. Vi kan føre den tilbage til 1920'erne, til Lauersen slægten, der var kendt i højskolekredse. Det er en meget høj ært, ca. 2,5 m, store fyldte bælg – familien har kaldt den for „elefantærten“. De har oplevet at en kogekone ved en konfirmation næg-

tede at bruge så store, grove ærter, indtil hun lige havde smagt på dem. De har en let bitter smag, synes nogen, jeg synes bare at den smager meget, meget godt." **MJ(f) KI(f)**

"**Grams høje ært**". **FS237** (tidligere under navnet "Mettes høje ært"). Sød, god smag. Familiesort, doneret til Frøsamlerne af Mette Alkjær. Stammer fra Mettes farfar, der havde ærterne fra en slægtning, Hans Hansen Gram, en kendt gartner og frugtavlser i Svendborg. Ligner Holgers, Juttas osv. **GO(f) IN(f)**

"**Henry Petersens høje ært**". **FS667** Ærten er doneret af Susie Kierkegaard, der er barnebarn af Henry Petersen. Ærten er blevet dyrket i kolonihaverne på Engvasen og det omkringliggende villakvarter i Vejle i omkring 50 år. Historien er, at en østriger har haft ærten med hjem fra Amerika omkring 1960 eller tidligere. Ærterne bliver kaldt „de høje ærter“, „morfars ærter“ og „Amerikanerne“ af dyrkerne i Vejle. Ærten bliver 2 meter høj, og den skal støttes af et ærtehegn. Det er en fantastisk god og sød ært, som ikke bliver melet og bitter, når den bliver stor. Planterne er kraftige og frodige og giver et stort udbytte. Ærterne modner over en lang periode. **FP(f)**

Vi efterlyser adoptanter – kontakt FP (udbyderlisten)

"**Holgers Kæmpeært**". **FS235** Den mest velsmagende ært vi har prøvet. Stort udbytte. Opr. PØ dyrkningsforsøg, doneret af Gundersen familien. Der er tydeligvis 2 sorter af "Holgers Kæmpeært". Den ene har smalle, spidse, V-formede bladflige („kaninører“). Bladfligene er de bladlignende gevækster omkring stænglen ved hver forgrening (eng. stipule). Denne er "Lille Holgers Kæmpeært". Den anden har meget større, runde og overlappende bladflige, dette er "Store Holgers Kæmpeært". Begge er 2-2,5 m høje. Andre kendetegn, som f.eks. antal bælg og antal ærter pr. bælg, har varieret meget med sted og vækstbetingelser – så disse kendetegn kan man ikke med sikkerhed bruge til at skelne mellem "Store Holgers Kæmpeært" og "Lille Holgers Kæmpeært". "Holgers Kæmpeært" var, da den kom til Frøsamlerne, en blanding af de to sorter. "Lille Holgers Kæmpeært" er med sikkerhed udskilt fra blandingen af IJ mens vi stadig ikke har fået udskilt "Store Holgers Kæmpeært". **IN(f) MT(f) GE(f) KB(f)**

"**Hurst Green Shaft**". **FS634** Middelhøj sort (75-100 cm). Meget lange bælg med 9-10 ærter. Ærterne kan høstes over en utrolig lang periode og holder sig længe. Søde og gode uden at blive melede. Det er en meget velsmagende og sund sort, som ikke let bliver angrebet af sygdomme. Opr. Chiltern Seeds. **IN(f) GO(f)**

"**Hønsærten**". Ærten er doneret af John Kolding fra Termestrup på Djursland. John Kolding har ærterne til at gro op ad hønsenettet omkring en hønsesgård. John fortæller: "Jeg har ærterne fra, nu afdøde, Jørgen Fihl-Jensen, som boede i det røde hus lidt henne i byen. Jørgen havde dyrket ærterne i 10-15 år, da jeg fik dem for 15 år siden. Jørgen

havde været i Amerika, og han havde ærterne med der ovre fra. Jeg ved ikke om det var fra noget familie. Jeg har mest dyrket ærterne til hønsene, men vi spiser dem også selv, når de andre (lave) ærter slipper op. Vi synes de smager godt. Hønsene vil helst have ærterne afskallede, ellers kan de ikke rigtig finde ud af at spise dem. Ærterne bliver op til 2½ meter høje, og de modner over længere tid.” FP(f)

Vi efterlyser adoptanter – kontakt FP (udbyderlisten)

”**Jof**”. **FS238** Middelhøj (150 cm), produktiv, vores favorit i mange år, før den forsvandt fra kataloget hos frøfirmaet i Hjørring (Haveselskabets Frøforsyning), der anbefalede den i 1960’erne. Handelssort, opr. hollandsk, står på accessionslisten hos Netherlands Genbank. Karna Maj og Molly modtog denne fra en mangeårig bevarer. GO(f) KM(f)

”**Karls høje ært**”. **FS613** AE skriver: ”Min far, Karl Rasmussen, var ca. 1935 herskabsgartner hos direktør Peter Mogensen, Aarslev Sav- og Hammerværk i Brabrand. På en rejse i Frankrig lærte denne nogle ualmindelig gode ærter at kende og tog frø med hjem. De blev naturligvis overladt min far til dyrkning og han fremavlede dem. Efter ham min mor, og en bror af mig stadigvæk. Derfor er der garanti for, at de stadig er i dyrkning. Bælgen har det med at puste sig op tidligt, så de overskåret har et tværsnit som et 8-tal, og plukker man dem på det stadie, bliver man snydt. Kernerne er da meget små og intet værd. Kenderen lader dem så blive hængende noget længere, end man ellers gør. Lige når de begynder at blive runkne og lysere, er kernerne **meget** store og stadig friske i smagen. Mht. smag og kernestørrelse ligner de Maries høje ært, men det er ikke den samme sort.” KB(f)

”**Kong Christian X’s Hofært**”. **FS673** Erling Lykke skriver: „Jeg har fået ærten af en bekendt, som har fået den af en kollega, som købte sit hus af en sygeplejerske fra Odense, der som ung tjente på Tjele Ladegård ved Randers, og som har bevaret ærten derfra. Da Kong Chr. var konge fra 1912 til 1947, er det tænkeligt, at ærten er fra dette tidsrum. Den skal bindes op og giver nogle store og flotte bælg“. Høj ært, der minder om ”Holgers Kæmpeært”. ME(f-få frø) MF(f)

*”**Ohlsens Enke Reform**”. Lav ært der indgår i ærteprojektet. Den mest frodige af de OE-ærter der indgår. Ret høj af en ”lav ært” at være, meget frodig. Ikke afprøvet kulinarisk af mig – bliv den første! NC(f)

”**Pastor Hagemanns ærter**”. Meget høj plante – kræver min. 2 m højt stativ. Store ærtebælge – men meget velsmagende ærter – lidt sødlige. Hvis ærterne bliver for store, kan de blive „tørre“ i smagen. Pastor Hans Andreas Kristian Hagemann (1850-1907) var præst i Vinding ved Vejle 1887-1906. Man tilskrev ham at have skaffet ærten til

Vinding via en slægtning, der arbejdede som gartner på en af øerne i Den engelske Kanal. I 1962 flyttede ærterne fra Vindinge til Køge med Uffe Petersen. Donor Else Højbjerg 2012. FP(f)

Vi efterlyser adoptanter – kontakt FP (udbyderlisten)

”**Prince Albert**”. **FS242** Handelssort fra Thomas Etty, fra før 1837; annonceret fra 1842. Tidlig, 42 dage fra såning til høst (!!). Måske en variant af ’Early Frame’-type af ’Tall White’-ærter. Er også sat i forbindelse med ’Dicksons First & Best’, og ’Caractacus’ (Se „Roots of vegetables“, Thomas Etty). Populær 1800-tals sort. 100 cm høj. Ifølge SE-SAMs årbog synonymt med ’Sansters no.1’ og ’Ringleader’. Afprøvet i museumshave på Samsø i 2006: „Blev meget høj og gav stort udbytte. Blev af museumsgæster vurderet som ganske som at smage min barndoms ærter“. Opr. SESAM. IN(f) NC(f)

”**Stangært fra Fyn**”. **FS554** Sorten er ikke voldsom høj (2 men ikke 3 meter) og har korte, lidt stumpe bælg med meget små, lysegrønne ærter. Sorten ligner, ifølge MH, ikke nogen af foreningens øvrige høje ærter. Ærten modnes tidligere end eksempelvis Holgers Kæmpeært. Ærterne bliver hurtigt lidt bitre. Samlet af et medlem af Haveselskabet for en del år siden i besøgshaven hos 2 gamle brødre i Korup på Nordfyn. Vi har ikke kunnet komme det nærmere. NC(f)

”**Stevns høje ært**”. (Tidligere ”Flemmings høje ært”). **FS243** 2-2,5 m høj marvært, store velfyldte bælg, velsmagende, holder sødmen længe. Lokalsort fra en gammel dame på egnen, bevaret af familien Hansen fra Stevns gennem 45 år. ML(f-2012) BG(f) FP(f) BJ(f)

”**Valdemars amerikanske ærter**” **FS677**. Ærten er doneret af Ida Graulund, Valdemars barnebarn. Valdemar kalte selv ærterne for „De amerikanske ærter“. Valdemar Henrik Olsen sejlede i 1917-1918 i fart mellem Nord- og Sydamerika, og ærterne kan stamme fra denne periode. Men ærterne kan være kommet endnu tidligere til Danmark, nemlig 1893, hvor Valdemars far, Otto Hans Olsen, var med som snedker på et projekt i Chicago. Valdemar døde i 1961 i Holbæk, hvor familien havde boet siden 1921. Ærterne dyrkes i dag af Idas onkel på 80 år. Ærterne bliver omkring 2 meter høje og skal støttes af stativ. Ærterne prikles ud i maj og høstes i juli. Ærterne giver et stort udbytte og selv store ærter bliver kun meget lidt bitre og melede. Ærterne er stadig faste efter kogning. FP(f).

Vi efterlyser adoptanter – kontakt FP (udbyderlisten)

Gråærter & markærter

*”**Almara pea**”. Endnu en gråært. Nyere sort – men minder noget om Errindlev-ærten. Denne stammer fra ”Seed ambassadors” – og de skriver på deres hjemmeside: Small seeded dry pea. Seeds are speckled or drab green or yellow color all with a strange nub still remaining from where the pea attaches to the pod. Acquired from Livija Zarina of the Priekuli Plant Breeding Institute, Latvia, where it was developed. **NC(f)**

*”**Blauwschokker**”. **FS426** Hollandsk gråært, kan spises friske eller tørrede. Smukke to-farvede violet/rosa blomster. Plettede bælg (5%) skal sorteres fra ved frøavl af sorten. **NC(f)**

*”**Brun ært fra Nakskov**”. **FS599** Stor gråært. Meget produktiv. Den af gråærterne der minder mest om kikærter når man bruger den til falafel og hummus. **BG(f)**

*”**Errindlevært**”. **FS598** Meget fine små ærter. Tørreært, 30- 40 cm høj spinkel plante, smukke blomster. Bælgen tørrer næsten væk. Skal bindes op. Interessant på grund af størrelsen. Karna Maj har fået den fra en 80-årig dame fra Lolland og har videregivet den til Frøsamlerne. Ribbefri gråært. Den bedste af gråærterne synes **BG**. Smager godt som blomster i salat. Som hele ærter med bælg mens ærterne er unge. Og som tørreærter er den ganske særlig, nærmest krydret. **BG(f) NC(f)**

*”**Hrach zeleny fra firma Essa**” (betyder grøn ært). Høj, grøn tørreært – modne frø er grønne – med blade omdannet til slyngtråde. Tjekkisk handelssort. **NC(f)**

*”**Lollandske Rosiner**”. **FS230** Meget gammel sort af gråærter, der kom til os via Tina Hansen fra en ældre samler på Lolland. Om de lollandske rosiner har han fortalt, at de blev brugt som forråd, før man fik kartofler, og at der blev solgt 44.000 tønder ærter til de københavnske arbejdere på et år. De forbliver hele, når de er kogt - skal koge et par timer. De gik ud af produktion på Lolland for ca. 100 år siden. Skal sås meget tidligt og blive helt tørre på planten. **KI(f)**

*”**Torsdags III**”. **NGB2772**. Hvidblomstret kogeært. Fast i bælgene. Små men mange bælg. Det er en selektion fra en landrace som var på markedet fra 1950-79. Den har fået sit navn i anledning af at gule ærter var fast torsdagsspise for de menige i Sverige. **BJ(f)**

ANDRE BÆLGPLANTER

Pralbønner (*Phaseolus coccineus*)

*”**Black coat runner bean**”. **FS553** Frø fra Sarah og Andrew fra Oregon (Seed Ambassadors). Meget flot kravlebønne fyldt med mørkerøde blomster, der bliver til store sorte bønner. Roden skulle kunne overvintre og skyde igen til foråret. **BG(f)**

*”**Pralbønne**. Skarlaget røde blomster, lilla/sorte bønner, meget smuk. **ME(f)**

*”**The Czar**”. Engelsk pralbønne med hvide blomster. Uhyre produktiv med mange lange, grønne bælg, der smager godt som snitbønne. Senere bliver de fyldt med fede, hvide bønner, der let tørrer på planten og bruges som butter-beans. Opr. Real Seeds. **KI(f)**

*”**Østrigsk**”. **FS255** Meget kraftig plante med røde blomster, lange grove men velsmagenne bælg, der er forholdsvis sene til at få ribber, har lilla/sorte frø. **FP(f) BS(f)**

Sojabønner (*Glycine max*)

*”**Fiskeby V Holchers Frøhandel**”. **FS256** Nem afgrøde; udbyttet afhænger af såtidspunkt. Kan blive stående lige til frosten, hvorefter de tørre bønner høstes. Kan også høstes grønne til Edamame. De tørre bønner anvendes til sojamælk, spirer eller tofu. MJ, der har dyrket Fiskeby i 36 år, har frøene fra Holchers Frøhandel i Vordingborg. Fiskeby V er stadig i handelen, eksempelvis hos Impecta, men ligner ikke foreningens Fiskeby V – så vær opmærksom på, at Fiskeby V med forskellig oprindelse ikke bliver blandet sammen. **KI(f) MJ(f)**

*”**Hidatsa Early**”. Tidlig sojabønne, kommer oprindeligt fra Japan, genopdaget hos Hidatsa indianerne. Kan bruges som Edamame-bønne. Hos KI tidligere end ’Fiskeby V’ i 2012. Opr. P. Wiebe, Holland. **KI(f)**

*”**Kuromame**”. (tidligere ved en fejl Kurumane) syn.: ’Hokkaido Black’. Sort sojabønne, der oprindeligt kommer fra den nordjapanske ø Hokkaido. Den smager vældig godt som Edamame. Opr. **SESAM**. **MJ(f)**

Soyabønne. Opr. fra kinesisk vens forældre. **ME(f-få frø)**

Valske bønner (*Vicia faba*)

”**Bobs Fava**”. **FS248** Store og flade „bønner“. Skyder igen efter 1. høst, yder meget, er frodig og har en usædvanlig evne til sjældent at blive angrebet af bladlus. Højde ca. 120 cm. Giver et pænt udbytte af store grønne bønnefrø, ca. 5 pr. bælg. Opr.: Bob fra regionen Cotswolds, England. **KI(f) IJ(f) IN(f)**

*”**Broddetorp**”. NGB17891. Favabønne fra Fröuppropet i Sverige, den svenske indsamling af gamle sorter. **BJ(f)**

’**Crimson Flowered Broad Beans**’. **FS249** Lille plante, gammel engelsk sort med røde blomster. Lille udbytte af små bønner. **NC(f-2012 få portioner)**

’**Estisk fava**’. Stærke, høje planter. En meget uensartet sort hvad angår frøenes udseende. Blanding af røde, brune, rødbrune, næsten hvide og grønne frø. Frøene er store, og der er 3-5 pr. bælg. Planterne er store og trivelige, medium bladlusfølsomme. Landsort fra Estland, doneret af gammel lærerinde i Pärnu. **LT(f)**

’**Londonderry**’. **FS251** Store kraftige planter; mellemstørrelse på frø, ensfarvede lyse grå-grøn-gule. Opr. fra grundlæggeren L. Hills egen samling. Heritage Seed Library, HDRA, GB. **NC(f)**

’**Nekrassow Fava**’. 90 cm høje planter, sort/hvide blomster, korte bælg. Sorte bønner. Godt udbytte. Arvesort siden ca. 1930 hos en volgatysk familie nær Omsk i Sibirien, medbragt fra den lille by Nekrassow (opr. Norge) ved Volga-floden, grundlagt i 1767. **CZ(f) NC(f-få)**

Sigvards bondböna. Frøene er buklede og grønne. Godt udbytte: 1m², 36 frø, gav 2,1 kg. bønner. Fra Ösby i Skåne. Fundet ved Frö- uppropet. Opr. **SESAM 2006. MT(f)**

***Valsk bønne. Forædlingsmateriale** af Hang Down Grünekin og ukendt. Giver bønner over en lang periode. **ME(f)**

Øvrige

Græsfladbælg (*Lathyrus sativus*) ”Ravan Goroh” FS661 Kraftig fladbælg til foderbrug (spises også af mennesker andre steder i verden – men er svagt giftig). 1-1,5 m høj klatrende vækst. Mellembå blomster i flere nuancer. Opr. Tadjikistan via VIR (Russisk genbank) hjemtaget af Rune B. **NC(f-2012 få portioner)**

***Limabønne. ’Purple Eye’ (*Phaseolus Lunatus*)**. Varmekrævende. Fin høst i drivhus, ringe på friland. Opr. Russel Crow, USA. 2003. **SH(f)**

Linse (*Lens culinaris*). ’**Borneburger Speiselinse**’. **FS655** 105 dage. Tysk landsort. VIR2052. **LI(f-2012 få frø)**

KORN

Amarant (*Amaranthus sp.*)

”**Alegria fra Samenarchiv**”. Type af amarant der anvendes til slik; de små kerner karamelliseres i smeltet sukker. Planten er en halvhøj amarant, og typisk for amarant er den spaltet ud i forskellige røde nuancer i frøstande og stængler. Det er ikke sket hos mig; Jeg dyrker kun en amarant om året. Jeg véd ikke hvad den er krydset med, eller om sorten er sådan. Er let at rense ved tørre frøstande og lidt vindpust. **NC(f) NP(f)**

Boghvede (*Fagopyrum sp.*)

’**Enka**’ tidligere stavet Emka. **FS280** Frodig, mørkfrøet boghvede. Lidt uensartet modning. **BJ(f)**

Byg (*Hordeum sp.*)

”**2-rd. Sort Gaffelbyg**”. (*Hordeum vulgare ssp. vulgare*) Speciel dekorativ vårbyg, god stråstyrke, ser ud til at være sund, har haft den i 3 sæsoner. Opr. NordGen NGB9406. **CP(f)**

’**Amagerbyg**’. **FS664** 6-radet vårbyg. Indgået i VIR i 1910 under navnet Arnagerbygg (K2148). Kan anbefales for at være stivstrået, går ikke så let i leje. Vi har fået den via NordGen NGB15116 under dette sortsnavn. **BJ(f)**

*’**Binderbyg**’. NGB9440 2-radet vårbyg. oprindeligt landsort fra Mähren, Abed 1913. **BJ(f)**

*’**Black Hullless**’. RIB 350 S1-9/S2-11. (*Hordeum vulgare*, var *nuda*). Nøgenbyg. 6-raddet bygsort med blå kerner, som jeg har selekteret fra en accession fra en japansk genbank. Højere og mere bløddstrået end moderne bygsorter, men dog nogenlunde dyrkbar. **AB(F)**

'**Chevalier byg**'. Engelsk maltbyg-sort, der har historie tilbage til 1823. Fået fra Jens Skov, museumsgården Karensminde. EL(f)

****Dolma**'. (*Hordeum vulgare* convar. *distichon*). Nøgenbyg. Nydelig vårbyg til husbehov. I følge sammenlignende undersøgelser en meget sund byg. Problemer: For mange korn slipper ikke skallen, og min erfaring (hvad siger andre?) siger at den er meget svag i strået, og nemt vælter eller knækker. NC(f)

****Doré**'. (*Hordeum vulgare* ssp. *Vulgare*) NGB 6272. 6-radet vårbyg. Stak på yderste inderavne middelsvært udviklede og ved modenhed samlede i spids top. Aks ret skørt. Kerner meget tynde, spidse og stærkt furede med høj skalprocent. Stærkt gule ved fuldmodenhed. Svensk sort lanceret i 1932. BJ(f)

Gaffelbyg. (*H. trifurcatum*). NGB4576. Tætaket 6-radet vårbyg uden stak. Aks med sej akse og fastsiddende avneklædte kerner, aks tillige kort og med noget spredt kerne-sætning. Stakudvikling svag i form af tredelte „gaffler“. Kerner smalle, spidse, med svag fure og noget uregelmæssige. EL(f) BJ(f)

****Guldbyg**'. 2-radet byg. BJ(f)

'**Jet**'. **FS027** Lilla aks med ret store sorte kerner, nøgenfrøet, vårbyg; lille udbytte. NC(f)

****Karlsbyg**'. NGB6273. 6-radet vårbyg. Slem til lejesæd men stort udbytte. BJ(f)

****Langeland**'. NGB9511. 2-radet vårbyg. BJ(f)

****Lynderupgård**'. NGB9529. 6-radet vårbyg. Dyrket på Lynderupgård siden 1870. BJ(f)

Nøgenbyg 6-radet. En af de ældste kornsorter. God til madlavning, som løse f.eks. ris. EL(f) BJ(f)

****Prentice Tystofte**'. NGB9462. 2-radet byg. BJ(f)

'**Scots bere**'. Skotsk bygsort. NGB4661. EL(f)

'**Sodbyg**'. Ældre dansk 2-radet sort vårbyg. Beskrevet i Kornprojektet. Opr. Jens Skov. EL(f)

'**Sort dansk byg**'. 6-radet byg. Fået fra Børge Jensen, Hjemstavnsgården Gummerup. EL(f)

"**Stjernebyg fra Færøerne**". NGB4701. 6-radet vårbyg indsamlet og kommet via KVL (acc. nr. 796) til NordGen. EL(f)

"**Vama K.56**". NGB4673. Byg fra Afghanistan, fra Haslund-Christensen ekspeditionen til Centralasien. 6-radet vårbyg. EL(f)

'**Viftebyg**'. (*Hordeum zeocriton*). Bygsort med små pyramideformede aks og stor vifteformet stak. Små kerner. Vindbestøver. Dekorativ. BG(f)

****Violet de Geumalage**'. RIB-A032. (*Hordeum vulgare*, var. *nuda*) Nøgenbyg. Sort fra en japansk genbank. Brune/violette kerner. Højere og mere blødsrået end moderne bygsorter, men dog nogenlunde dyrkbar. AB(f)

Tritordeum

****Tritordeum**'. (*Triticum X Hordeum*) Ligesom tritcale er en kornart lavet ved en krydsning mellem hvede og rug, så er tritordeum en krydsning mellem hvede og byg. Kortstrået vårform. AB(f)

Havre (*Avena sativa*) – hvis intet nævnt

"**1700-tals Svarthavre**". **FS268** Meget flot sort havre der er nem at dyrke - negene ligner gammeldags fugleneg. Opr. SESAM. FP(f)

****3-kornet gul**". BJ(f)

'**Black Norway**' (*Avena sativa* var. *brunnea*). **FS025** Almindelig havre, men med sorte neg. Meget dekorativ og samtidig trivelig. NP(f)

****Brunnea**'. Sort Havre. Meget tynde, spidse kerner med stakbærende yderavne. Kerne sort ved fuldmodenhed. Top ret kort, åben og noget udspærret ved modenhed. BJ(f)

"**Gammel dansk havre**". Hedder egentlig "**Dansk**". NGB6976. Landrace af havre. EL(f)

****Gehl**'. (*Avena sativa*, *subsp. nudisativa*) Nøgenhavre. Nyere canadisk sort, som i modsætning til de fleste nøgenhavresorter er uden hår på kernen. AB(f)

'**Hedehavre Lyngby**'. **FS002** NGB9722. Gammel dansk handelssort af havre, specielt god til de lette jorder. Oprindeligt forædlet i Kgs. Lyngby – det nuværende Plantedi-

rektorat. Denne kommer fra Nordisk Genbank via Børge Jensen, Hjemstavnsgaarden i Gummerup (Fyn). BJ(f)

”Hvid havre fra Støvring”. NGB7254. Lokalsort modtaget i KVL 1952. Ingen yderligere detaljer. EL(f)

*”**Jacob**”. (*Avena sativa*, *subsp. nudisativa*) Nøgenhavre. Selekeret af Hans Larsson ud fra materiale fra NordGen. AB(f)

*’**Klock1**’. NGB6189. I handlen 1901-1910. Svensk sort med sorte kerner – meget smuk. EL(f)

*”**Ligowo- havre**”. BJ(f)

*”**Lokalsort Ribe**”. NGB8703. Fra NordGen. BJ(f)

*’**Nidar**’. NGB9770. Gammel norsk sort. Udvalg i Trønderhavre. BJ(f)

*”**Nøgen havre**”. NGB5108. BJ(f)

*’**Mozart**’. (*Avena nuda*). Nøgenhavre. Som de fleste nøgenhavre ikke meget frodig. Men dog bedre end gennemsnittet. Med små kerner. Fra SESAM. NC(f-få)

*’**Opus Borris**’. NGB8735. Listet 1945. BJ(f)

Purhavre. (*Avena strigosa*). Også kaldet sandhavre. Tidligere dyrket i de magre egne af Jylland. Meget små kerner. EL(f) BJ(f)

*’**Silver oats**’. **FS17** VIR nr. K4863. Stor, lysgul, storkernet havresort. Sort indgået i den russiske genbank før 1920, med betegnelsen ”dansk landsort”. Historien i øvrigt ukendt. NC(f)

*”**Sort havre fra Nielsen og Smidt**”. NGB7252. BJ(f)

”**Sort havre fra Sønderjylland**”. Landracesort. EL(f)

*”**Sort Marsk-havre**”. BJ(f)

*”**Stormogul**”. BJ(f)

*”**Støvring-havre**”. NGB7254. BJ(f)

*’**Stålhavre**’. Svensk sort. Navnet hentyder til stråstivheden. I 1950’erne og 1960’erne udbredte sorter. Der er flere sorter med dette navn. EL(f) BJ(f)

*”**Tatarisk Schwarzer**”. NGB6333. BJ(f)

Hirse, almindelig (*Panicum miliaceum*)

*’**Almindelig hirse. Forædlingsmateriale**. Min egen selektion af meget tidlig hirse. Sås når kirsebærrene blomstrer. Tåler ikke frost. Modner i midten af september eller ved den første nattefrost. AB(f)

Hirse, kolbe- (*Setaria italica*)

*’**Kolbehirse Gulkernet. Forædlingsmateriale**. Min egen selektion af meget tidlig kolbehirse. Sås når kirsebærrene blomstrer. Tåler kun meget let nattefrost. Modner i starten af september. AB(f)

*’**Kolbehirse Rødkernet**. Min egen selektion af meget tidlig kolbehirse. Sås når kirsebærrene blomstrer. Tåler kun meget let nattefrost. Modner i starten af september. AB(f)

Hvede og beslægtede (*Triticum sp.*)

*”**Hollandshvede**”. (*Triticum aestivum*) Vårhvede. BJ(f)

*’**Hugo Erbe Hvede**’. Speciel stor og gylden-brun hvede, let at tærskes, forædlet af biodynamikeren Hugo Erbe. Vinterhvede. NC(f)

”**Indigo hvede**”. Vår- eller vinterhvede – kan dyrkes på begge måder. Lav vækst, violette til blålige kerner. Nem at håndtærskes. Gode at spise både kogte eller sprødristede. Opr. AB (moderne østrigsk sort). BG(f) NC(f)

*’**Indisk dværghvede**. (*Triticum sphaerococcum*) Små kuglerunde kerner. Lavt udbytte. AB(f)

’**Kamut-hvede**’ **syn. Kæmpedurum** (*Triticum ssp. X*). Der er uenighed om, hvad Kamut er. Ifølge Anders Borgen er kamuthveden en egen art, eller også er der tale om en krydsning af flere arter, bl.a. *T. polonicum*, *T. tuarnicum*, *T. durum*. Bogen ”Cornucopia” kalder den en sort af *T. polonicum*. Det er en vårhvede, der sås marts-april, med meget store kerne (2-3 gange almindelig brødhvede). Har højt proteinindhold – er velegnet til pasta og nem at tærskes. BG(f)

*’**Nøgenspelt fra Xinchuan**. (*Triticum petropavlovskyi*) Meget store kerner. Høj og blødtærskt. AB(f)

***Nøgen zanduri hvede** (*Triticum militinae*). Fra Georgien. Lavt udbytte men med meget højt protein-indhold. AB(f)

***Purpurhvede-population** (*Triticum aestivum*). Blanding af forskellige krydsninger med purpurfarvet hvede. AB(f)

”**Tætaket hvede**” syn. **kompakt hvede** (*Triticum aestivum ssp. compactum*). Gammel-dags hvede fra Erling Lykke, vårhvede der er nem at håndtærskes. BG(f)

***Vårhvede-population** (*Triticum aestivum*). **Forædlingsmateriale** af forskellige krydsninger mellem almindelig vårhvede. AB(f)

Emmer (*Triticum turgidum ssp. dicoccon*)

”Sort”. FS272 TN(f)

’**Ufricht**’. Væremmer. Flot, høj emmer med store flotte kerner. Opr. AB. BG(f)

Rug (*Secale cereale*)

”**Midsommerrug**”. FS488 Specielt god til halmflettearbejder. Sås 1. juli med 1/3 rug, 1/3 vikke (f.eks. vintervikke) og 1/3 havre (volumen-dele). Afgrøden slås til foder eller grøngødning i september, og den følgende sommer er der fin rug til halmarbejder, så snart der er dannet aks. Ellers er der moden rug i midten af august. Stort udbytte, men små kerner; sorten er nem at tærskes. Den kan både koges som ris eller anvendes til brød. Opr. Børge Jensen, Vestfyns Hjemstavns-gård. BG(f) FP(f) NC(f)

EFTERAFGRØDEPLANTER

Skjoldsneglebælg. (*Medicago scutellata*) ’Sava’. FS306 Meget lavt udbredende art, vokser glimrende i min have, og har fin produktion af bakterieknolde. Charmerende bælg – ligner nærmest små tætte spiralformede klokker/ bikuber/ knapper. Opr. frø-samler i Pennsylvania, USA, via SSE. FP(f) NC(f)

*”**Blaue süsslupinen**”. Smalbladet lupin (*Lupinus angustifolius*) VIR1613 En pæn rød-blå blomstrende smalbladet lupin, oprindelig fra DDR, fået gennem Vavilov-genbanken i forbindelse med Rune’s besøg dér. NC(f)

Smalbladet lupin (*Lupinus angustifolius*) ”Süsslupinen Gul(zo)wer Blaue” En blå lupin fra den russiske Genbank i Skt. Petersburg. Blå lupin er, udover at være smukke, glimrende grøngødningsplanter. VIR1614. HO(f)

BÆRPLANTER

Spørg venligst udbyderen om pakkens vægt

Rabarber (40 kr.)

*”**Graulunds Jordbærrabarber**”. Jordbærrabarber er doneret af Ida Graulunds mor, og den stammer fra Idas mormors far. Idas mor fik rabarber, da hendes bedsteforældre boede i Nivå, og den har fulgt hende fra Birkerød til Dianalund og nu Farum. Idas mormors far var købmand, og en meget ivrig havemand, og rabarber kan stamme fra Ryomgård, og via Odense være medbragt til Nivå, hvor de flyttede til i 1938. Rabarber har fine, smalle og meget røde stilke, som giver en stærkt rød grød. Indeholder ikke så meget oxalsyre. MW(v)

Jordbær

’**Dybdahl**’. FS287 Kendt spisebær - lyst med forlænget hals til haserne. Lidt sen, middel udbytte, fin og sød smag. IN(v)

*’**Elsa von Hohenhein**’. (*Fragaria x ananassa*). Slægtsjordbær fra familien Graulund. Sorten karakteristisk ved at give en velmagende og næsten brun jordbærgrød. Nylig indgået i Frøsamlerne, endnu ikke beskrevet og har ikke fået et FS nummer. NC(v-enkelte udløbere).

Adoptant søges! Kontakt Jesper Bay hvis det har interesse: kulsviervej90b@gmail.com

*’**Fra Assedrupgaard**”. Jordbærplante fundet ved havearkæologisk udgravning på hustomt. Er endnu ikke beskrevet og har endnu ikke fået nummer. NC(v-enkelte udløbere).

Hvis du vil være med til at beskrive og evt. adoptere skriv til NO.

”**Monika**”. Mellemtid mellem jordbær og skovjordbær, middeltidlig, mørkerødt velmagende bær. Har været på Biokol (Ærø) i ca. 20 år. NP(v)

’**Senga Sengana**’. Kom på markedet i 50’erne. Et fortrinligt spise- og syltebær. Efter min mening verdens bedste. Den tidligere ejer af min have har verificeret, at det er Senga Sengana. IN(v)

'Zefyr'. Dansk forædlet sort fra 1965. Tidlig, velsmagende, lidt mindre udbytte end andre siger man. NP(v)

FRUGTTRÆER (40 kr.)

Figen

***Figen**. Ukendt sort. Meget højtydende. Vokser frit op ad sydmur hos mig. Der sendes 3 stk. stiklinger pr. bestilling. (ekstra forsendelse må evt. påregnes). ME(v)

Pære

***Alvida-pære**' Sommerpære. Gul, sød, velsmagende, modner efter midten af august. Træet er plantet af BJs oldefar i 1920. Pødekviste bestilles senest 15. marts. BJ(v)

Æble

***Belle de Boskoop**'. Sent madæble. Pødekviste bestilles senest 15. marts. BJ(v)

***Bellefleur**'. Syn. Bellefleur de France, Husmoder, Mere de Ménagement, Hausmutterchen. Middeltidigt spise- og madæble. Pødekviste bestilles senest 15. marts. BJ(v)

***Elmelund**'. Middeltidigt æble. Pødekviste bestilles senest 15. marts. BJ(v)

***Flaskeæble**'. Syn. Nonnetit, Melonäpple, Prinzenapfel. Middel til sent spiseæble. Pødekviste bestilles senest 15. marts. BJ(v)

***Gravensten**'. Syn. Gråsten. Grønt til gult æble. Pødekviste bestilles senest 15. marts. BJ(v)

MEDICIN-, DUFT- og FARVEPLANTER

NB: Se sorte bønner til farvning sidst i afsnittet med bønner.

Ambra (*Artemisia abrotanum*). FS555 Halvbusk med sølvagtige findelte blade. Snapseurt, tidligere brugt som lægeplante. Lægges i skabe mod møl. Doneret af en dansk

udvandrer, nu bosat i Californien, som læste om Frøsamlerne i Danish Immigrant Museums blad. Opr. fra en gammel dame, Alma, hvis bedsteforældre – Carl August og Josefine Anna Torp – kom til Californien fra Troense på Tåsinge som nygifte i 1890, medbringende planten til deres nye frugtplantage.

LT(v) Leveres som småplanter hen på sommeren, tidspunkt usikkert.

Bibernelle, blodstillende. (*Sanguisorba minor ssp. minor*). Kendt lægeplante, der er en glimrende salatgrøntsag også, med en mild agurkesmag på de kønne blade. I øvrigt en urt der ikke bør spredes i nærheden af kulturmindesmærker eller gamle haver, da planten er en gammel kulturplante der signalerer ældre dyrkning (reliktplante). NC(v)

Bibernelle, vingefrøet. Syn. Blodstillende bibernelle (står på posen). (*Sanguisorba minor ssp. muricata*). Bestemmelsen til art stadig lidt usikker – NO skal lige prøve-dyrke begge arter. Dekorativ stedsegrøn plante, med rød-grønne, næsten kugleformede blomsterstande. God som kantplante. Bladene har en let agurkesmag, anvendes i salater og saucer. Har været anvendt til at stoppe blødninger og som sårheler. Oprindelse Frøposen. GO(f)

Farvereseda el. Farvevau (*Reseda luteola*). To-årig. Danner bladrosen første år. Andet år ca. 1 m højt aks med små lysegule blomster. Har været brugt til farvning af garn. Disse frø stammer fra „garndamerne“, som farver uld hver sommer på Samsø. IN(f)

Hundetunge (*Cynoglossum officinalis*). FS361 Indsamlet i vandkanten ved Kalundborg Slot (reliktplante her). Gammel lægeplante, med sjove hængende brunviolette blomster i en stor og massiv top. Lugter af mus. Frøene klistrer værre end burrer til alting. NC(f)

Kanarisk Hjertensfryd (*Cedronella triphylla*). Halvt hårdfør, halvt stedsegrøn busk 1-1,2 meter høj. Dobbelt, lyserøde blomster, bladene med en aromatisk moskus/citron/kamfer duft. FP(f)

Katteurt (*Nepeta cataria*). FS491 Dette er simpelthen kattens katteurt nr. 1. De elsker planten både i haven, som tørret dros og i legeting, som overgår så at sige alle købte 'catnip'produkter. Opr. Frøposen, v/ afdøde Vibeke Geertsen. KI(f)

Læge-stenfrø. (*Lithospermum officinale*). Findes vildtvoksende en del steder i Øst-Danmark, har været kendt som lægeplante fra 1400-tallet. 50 cm høj, nydelig stauede med blanke spidse blade og små hvide blomster. Frøene er blanke og hårde som porcelæn (derfor troede man, at de uddrev nyresten!). Opr. Den Gamle By. IN(f)

Lægestregbælg (*Galega officinalis*). Gammelkendt medicinske plante, som udover at have nyttige virkninger også er giftig (modsat foderstregbælg). Yndig i blomsterbedet, med sart løv og sart rosa/violet blomst. Opr. Impecta. IN(f)

Malurt, en-årig (*Artemisia annua*). Syn.: Kinesisk Bynke, 'Qin Hao'. Bliver en stor plante; hurtigvoksende og meget aromatisk. Medicinske plante – anvendes i Kina i visse egne som bittert smagende salatgrøntsag. FP(f)

Marietidsel. (*Silybum marianum*). Flot tidsel med hvidmarmorerede blade med lange torne. Violet blomst. Sås i april på blivestedet. 2-årig. Tiltrækker mange nytteinsekter. Medicinsk anvendelse mod lever/galde sygdomme. BE(f)

***Mesterrod** (*Peucedanum ostruthium*). Snapse og lægeurt NC(f)

Skarleje, Muskatsalvie (*Salvia sclarea* var. *turkestanica*). FS389 Står med grågrøn bladrosen første år. Stor statelig dekorativ plante, højde ca. 1 m. Overdådig blomstring 2. år. i sarte pastelfarver. Meget aromatiske blade. Bruges ikke i dag som læge- eller krydderurt. Opr. Frøposen. GO(f)

Sølvsalvie (*Salvia argentea*). Sås forår og plantes ud. Flerårig. Næringsrig jord i sol. Store sølvgrå, uldne blade. Blomstrer meget flot fra 2. år. Tidligere lægeplante. Bruges ikke i dag som krydderurt. Oprindeligt Frøposen. BE(f)

KRYDDERURTER

Karse, havekarse og vinterkarse

***Havekarse 'American'** (*Lepidium sativum*). FS657 Angivet som vinterkarse, men ligner almindelig karse (til kimplanteproduktion) med stærkt fligede blade. En oprindeligt dansk sort indgået i den russiske genbank VIR i 1965 (VIR67). Nu repatrieret af Rune Bjerremand. NC(f-2012)

Havekarse, "bredbladet" (*Lepidium sativum*). FS048 Dejlig storbladet karse. Også god til sent efterår, men overvintring usikker. Opr. Johnny's seeds, USA. KI(f)

***Havekarse "Dansk Landrace"** (*Lepidium sativum*). FS656 .VIR64. Almindelig karse; Hurtigt modnende sort, produktiv. Giver flotte mørkegrønne kimplanter til smørrebrødet. En oprindeligt dansk sort indgået i den russiske genbank VIR i 1965. Nu repatrieret af Rune Bjerremand. NC(f-2012)

Havekarse, græsk (*Lepidium sativum*). FS050 Stiv, lille vækst, dekorativ og velsmagende. Sås ofte. GO(f) NC(f)

Krydderløg (det er bladene, der anvendes)

Allium nutans, Purpur kinaløg. FS326 Sød og saftig, mild løgsmag. Bruges som purløg. Blomsten er smuk rosa. Opr. Frøposen. GO(f)

Kinaløg syn. Kinesisk purløg (*Allium tuberosum*). Staupe, anvendes som purløg, bladene er dog flade. Kønne, hvide blomster. Sås forår. Purløgsblade med hvidløgs smag. Oprindeligt frø fra Frøposen. BE(f)

Pibeløg (*Allium fistulosum*). Usn1. Sort der oprindeligt er købt i supermarked som purløg (!) Men det er en pibeløg. GO(f)

Pibeløg (*Allium fistulosum*). Usn2. Tykke blade, der bruges som purløg. Kommer normalt før purløg. Stor dekorativ blomst i juli-august. Oprindeligt frø fra Frøposen. BE(f)

Pibeløg (*Alliums fistulosum*) "Ludmillas". FS512 Denne stammer fra en privat have i Irkutsk, Sibirien. Den er langt mere variabel, end pibeløg plejer at være, ligner nærmest en krydsning mellem pibeløg og Altailøg, som vokser vildt i området. NC(f)

Purløg 'Forescate' (*Allium schoenoprasum*). FS562 Kraftige blade, rødlige blomster. Sorten ser ikke ud til at være frøægte, så den bør egentligt formeres med stiklinger. Stammer oprindeligt fra Tyskland. BE(f)

***Sibirisk purløg** (*Allium* sp., kan være *Allium schoenoprasum* ssp. *sibiricum*). En lille løgart der bruges som purløg. To hylsterblade, hver blomst løftet op over de mange yngleknopper. Blomstrer i juli/august. Yngleknopper. Fra Dalsagercentrets daværende gartneri i Hirtshals. GO(v)

'**Shimonita' snitløg** (eng. "spring/bunching onion") (*A. fistulosum*). Populær sort i Japan. Korte, kraftige løg bliver efterhånden så tykke som porrer. Meget hårdføre, kan sås om foråret og bruges i løbet af sommeren eller i august til overvintring. Bunden er mild, bladene har en kraftigere smag end alm. forårsløg. LT(f-ældre frø)

Skovløg (*Allium scorodoprasum*). FS563 Gror vildt i Danmark. Meget dekorativ. Danner små grålige topløg med mild hvidløgs smag. Kaldes også „hyrdedrengens krydder“, fordi hyrdedrengene plukkede topløgene og dryssede dem ud over fedtemadderne. Kun yngleløg. BE(v)

Øvrige

Dragehoved, Moldavisk (*Dracocephalum moldavica*). Køn blå blomst til afskæring, citronduftende blade til te. HO(f)

Fennikel (*Foeniculum vulgare*). **Forædlingsmateriale**, krydset mellem knoldfennikel og bronzefennikel. Det ser ud til at de fleste planter lever omkring 5 år. Jeg har blandet frø fra alle mine planter. SH(f)

Gåsefod, Vellugtende, syn.: Epazote, citrongåsefod. (*Dysphania ambrosioides* - tidligere *Chenopodium a.*). Meget kraftig krydderurt, stammer fra Mexico, hvor den bruges i maden. Et heftigt indslag i urtehaven, men jeg kan lide det! Voldsomt selvsående. Opr. Impecta. IN(f)

Havekørvel (*Anthriscus cerefolium*). Sås flere gange i løbet af sommeren. Såning sidst i august står grøn hele vinteren. Velegnet til supper, salater og æggeretter. Opr.: Frøposen. BE(f)

Havesyre (*Rumex rugosus*). **FS333** Flerårig rumex med lysgrønne, behageligt syrlige, bløde blade. Opr. Urtegartneriet. IJ(f)

Havesyre, 'Blood veined' (*Rumex acetosa*). Fine blade med blodrøde nervetråde. Meget dekorativ i både haven og salatskålen. Syrlig men behagelig smag. Flerårig. Opr. Thompson & Morgan. KI(f)

Hjulkrone (*Borago officinalis*). Smukke blå blomster, der kan bruges som pynt i salat og kolde drinks. Dufter svagt af agurk. Frøene (olien) indeholder gamma-linolen-syre, der er vigtigt for stofskiftet og skulle kunne modvirke betændelsesprocesser og fedtaflejring i blodårerne. Oprindelse Frøposen. GO(f)

Indianermynte, Anisisop (*Agastache foeniculum*). Flerårig plante med meget kraftig lakridsduft og violette blomster med meget nektar. Blomstrer september. Op til 60 cm. Opr. Frøposen. GO(f) BE(f)

Isop, ægte blå (*Hyssopus officinalis*). Lille halvbusk med blå blomster. Aromatiske blade med let bitter smag; god til fedt kød og fisk, bør dog bruges varsomt. Gammel lægeplante, brugt bl.a. som hostemiddel. En meget nem og attraktiv plante, der også er god som kantplante/lav hæk eller i krukker. Opr. Frøposen. GO(f)

Kommen (*Carum carvi*). To-flerårig plante. Frøene er meget aromatiske men også bladene og roden kan spises. Opr. Ecogarden. KI(f)

Lakridsrod (*Glycyrrhiza glabra*). Køn ærteblomstret plante med lilla blomster. Det er roden, der anvendes – høstes efter 2-3 års vækst. Opr. Frøposen. FP(f)

Lostilk, Skotsk (*Ligusticum scoticum*). **FS521** På dansk også kaldet "søvnurt". Arten har været anvendt som beroligende middel, men dyrkes nu som krydderurt. Minder om løvstikke i smagen, men alligevel anderledes. 2-flerårig pæn lille skærmpolte. NB: Gemte frø skal kuldebehandles for at spire. Denne stammer fra Stenomuseet i Århus. GO(f) Anden oprindelse ME(f)

Persille, "Glatbladet kurdisk". **FS324** Fra herboende kurdisk familie (frøene importeres jævnligt, men jeg tror nu, de danskavlede er lige så gode). Glimrende, meget kraftig og ret kuldetålsom sort. NC(f-2011)

***Persilleblanding**. Krus- og bredbladet persille. ME(f)

Quilquina (*Porophyllum ruderale*). Bladene smager af koriander, kan blandes i salaten eller oven på en rugbrødsmad. Er 1-årig. Opr. Plantebyttemarked, nok en handelssort. BE(f)

***Sandsennep** (*Diplotaxis tenuifolia*). Også kaldet vild rucola. NC(f-2012)

Sennep, Salat- 'Green in snow' (*Brassica juncea*). **FS452** Sås i sensommeren for vinter- og forårshøst. Sås når som helst, til vinterhøst bedst ca. 1. august. Opr. Bingenheimer Saatgut. KI(f)

Sennep, Salat- 'Green Wave'. (*Brassica juncea*). **FS646** Stor, meget anvendelig, salat-sennep med 20-30 cm lange blade med en meget kruset kant. Kan sås forår, men står længst ved såning i august. Angribes tilsyneladende ikke af skadedyr. Opr. Runåbergs. KI(f)

Sødskærm (spansk kørvel) (*Myrrhis odorata*). **FS340** Kraftig flerårig plante, der dufter af anis. Vil gerne have skygge og fugtig jord. Gror forvildet nogle steder i Danmark. Blade bruges som kørvel, f.eks. i suppe. De umodne frø har en dejlig smag af lakrids - bolsjer for børn (og barnlige sjæle). De voksne lægger dem i snaps. NB: Skal sås i efteråret eller det tidlige forår, behøver en kuldeperiode for at spire. Oprindeligt frø fra Frøposen. GO(f) BE(f)

ANDRE NYTTEPLANTER

Oliehør

*'Dæhnfeldt Elite' Oliehør. (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

*'Sipperup la Plata' Oliehør. (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

Spindhør

*'Aarslev 2984' Spindhør. (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

*'Blenda' Spindhør. (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

'Herkules' Spindhør. (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

*'Hunsballe' Spindhør. (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

*'Kristina' Spindhør. (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

*'Langeland B' Spindhør. (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

'Margareta' Spindhør (*Linum usitatissimum*). **FS662** Svensk forædlet sort, forgrener sig ikke og er ret høj. Kan selvfølgelig også dyrkes som en meget smuk sommerblomst. NC(f) BJ(f)

*'Rigahør KVL5145' Spindhør. (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

*'Rigahør NGB6425' Spindhør. (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

*'Tine Tammes' Spindhør. (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

*'Tommerup' Spindhør. (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

*'Øtofte 356' Spindhør. (*Linum usitatissimum*). BJ(f)

Øvrige

Daglili, orangegul (*Hemerocallis middendorffii*). Knopperne kan anvendes i wok-mad. Landbostaude. Fra nu nedlagt landbohøve i Nordsjælland (Højtvedgaard). NC(v)

PRYDPLANTER

Morgenfrue (*Calendula spp.*)

Morgenfrue, ager- (*Calendula arvensis*). Denne er indsamlet på Madeira. GO(f)

Morgenfrue, ager- (*Calendula arvensis*). **FS006** Meget mindre blomst end *C. officinalis*, orange. Lidt ranglet vækst, spinkel, 20 cm høj. Blomstrer flittigt, længe. Indsamlet i Cortona, Umbria, Italien i 2002. Fundet på en græseng, mellem sparsom nåletræsbevoksning ret højt oppe i bjergene. Flemming Pedersen og NO Crossland har prøvedyrket den, og mener begge det er en *C. arvensis* - agermorgenfrue. BS(f) FP(f)

***Morgenfrue, ager-** (*Calendula arvensis*). Orange blomster. MT(f)

***Morgenfrue, ager-** (*Calendula arvensis*). Blandet. MT(f) Anden blanding. ME(f)

Morgenfrue 'Brita' (*Calendula officinalis*). **FS624** Nydelig havemorgenfrue. Kurven og kronbladene har ens farve. Indsamlet i Sverige. Opr. SESAM. GO(f) Den bedste jeg har prøvet til tinktur! SH(f)

Tagetes (*Tagetes spp.*)

'**Crackerjack**' (*T. erecta*). Afrikansk tagetes. Høje storblomstrende tagetes i blandede farver. Opr. Frøposen. FP(f)

'**Exquisite**' (*Tagetes patula*). Høj tagetes med gule blomster med røde nister i midten af kronen. Vist oprindeligt fra Peace Seeds. NC(f)

'**Fagerhult**' (*T. patula*). NGB22801. Busket tagetes, op til 1 m høj. Fyldte blomster i variende farve fra solgul til rødlig og spraglet. God til buketter. Opr. dyrket i samme have i Fagerhult i det mindste siden 1950'erne. MM(f-2012)

'**Frances' Choice**'. **FS492** Flot, stor og kraftig tagetes. KI(f)

'**Ildkongen**' (*T. patula*). **FS318** Sorten er gemt af flere uafhængige personer, hvorfor vi nu er sikre på at det er 'Ildkongen'. Meget smuk, klassisk, høj tagetes. Ildkongen er mørkerød og enkeltblomstrende, 60-80 cm høj alt efter jord- og gødningsforhold. Planter med fyldte blomster skal fjernes ved frøavl. ML(f) IN(f) BA(f) KI(f) ME(f) BG(f) HO(f) MT(f) NC(f)

”**Kirstens interkontinentale spirituelle tagetes**”. **Forædlingsmateriale**. En bestand af tagetes, der gennem mange år er indsamlet nær spirituelle centre rundt om i verden. Kirsten leder sin blanding ved at sikre sig frø af alle de typer, hun forbinder med særlige steder. En fortryllende diversitet, som lader sig påvirke af frøsamleren. SH(f)

’**Pinwheel metamorph**’ En af de tagetes som Seed Ambassadors medbragte. Det er sandsynligvis også en af linjerne fra ’Frances’ Choice’ fra Peace Seeds. Blomsten ændrer farve efter temperaturen, men er normalt et hjul af striber i rødt og gult. NC(f-få)

”**Suzannes enkle orange**”. **FS320** Høj enkelt orange. Planter med delvis fyldte blomster fjernes ved frøavl. Suzanne købte i 1973 en bakke blandede fløjls-blomster til udplantning. Så læste hun i et haveblad at man selv kunne tage frø af dem, og bandt bånd om dem hun syntes bedst om. Udvalget er forsat lige siden, og nu er sorten stabil orange, høj og med næsten helt enkle blomster. NC(f)

Valmuer (*Papaver* spp.)

***Guldvalmue** (*Eschscholtzia californica*). Populært kaldet for ”klokken-fire-blomst”. MT(f)

***Mexikansk pigvalmue** (*Argemone mexicana*). Meget pigget vækst, med gråvoksede blade. Sommerblomst; Store lysegule valmue-blomster. NC(f)

***Orientalisk valmue**, (*Papaver orientale*). MT(f)

Papaver somniferum ”**usn. 2**”. **FS278** Fra Polen. Fyldt, meget stor postkasserød blomst. Pænt frøudbytte. Fra polsk indvandrers bedsteforældre. KI(f)

**Papaver somniferum* Rød. MT(f)

Øvrige

Aftenstjerne, alm. (*Hesperis matronalis*). **FS558** Denne vidunderlige phloxlignende 2-årige blomst har bevaret sig selv i mange gamle samske bondehave. Den optræder i alle nuancer mellem næsten hvid og violet. Den er selvsående, finder selv nye ydmyge steder i udkanterne af have og gård, men kan blive meget stor og flot ved kærlig pleje. Blomstrer i juni, hvor den – især om aftenen – udsender en himmelsk duft. Blomsterne kan spises. Frøene er fra gammel have på Samsø. IN(f)

Akeleje (*Aquilegia* spp.). MT(f)

Albuca shawii. Intet dansk navn. Løgplante, op til 50 cm, hele planten dufter af citron (andre kilder siger ”ananas” om blomsten og ”anis” om bladene...). Blomsterne, der er samlet i en let, hyacintlignende top, er gule med grønne striber. Løget overvintres frostfrit og tørt. Slægten er hjemmehørende i Sydafrika. GO(f)

***Almindelig katost** (*Malva sylvestris*). MT(f)

***Blå hornviol** (*Viola cornuta*). MT(f)

***Digitalis sp.** **MEGET GIFTIG!** MT(f)

Indigofera sp. Halvbusk med de smukkeste rigtig blå blomster (har desværre ikke sp. navn på den). Købte den i Slottsträdgården Malmø, hvor de påstår den overvintres fint. Den satte både blomster og flotte frøbælge i sommer. Man kan jo prøve! IN(f)

Indisk Potentil (*Potentilla nepalensis*). ’**Miss Willmott**’. 30-cm høj, meget smukt rød. ’Miss Willmott’ kan variere i farven, og denne har ikke lyserøde partier. Har haft den i mange år, og den har ikke ændret farve. Opr. Thompson & Morgan. IN(f)

Jakobsstige (*Polemonium caeruleum*). Jeg „lånte“ lidt frø fra Klosterhaven ved Johanesklostret i Slesvig. EL(f)

’**Jackpot**’ (*Tanacetum niveum*). Slægtning til Matrem. Ca. samme højde, men 1 plante har mange forgreninger i nydelig kuppel med hundredvis af kridhvite blomster med gul midte. Løvet er sølvgråt. Lang blomstring. Tåler ekstrem tørke. Principielt stauede, har mistet nogle, men den sår sig selv i behersket omfang. Opr. Thompson & Morgan. IN(f)

Kinesisk Træpæon (*Paeonia suffruticosa*). Siden jeg fik denne plante foræret i 2003 er den vokset til ca. 4 m bred og 2-3 m høj. Store citrongule blomster i tidlig sommer. Store fligede blade. Frugter med store, sorte bønne-lignende frø, men det er svært at få dem til at spire. Det er ikke sikkert, det er en vildart – hvis det er en hybrid, vil den spalte ud. Spiringen tager mindst 2 år, da de store frø efter første vinter kun spirer med en kimrod, og først efter 2. år sætter kimblade. Hvis man sår de friske frø, er spiringen dog normalt god. De friske frø sås i en nedgravet potte (så der er styr på den), og bliver bare stående ude. Der er ingen friske frø fra i år, men mange små selvsåede planter. BS(v)

Kæmpe-natlys (*Oenothera glazioviana*). 2-årig, danner bladrosen første år. 2. år ca. 1 meter høje stængler med citrongule blomster, som trods navnet kl. 8-blomst også ofte er åbne om dagen. Mine frø stammer fra Beyergårdens have i Nordby, Samsø. IN(f) Anden kilde MT(f)

***Lundgylden** (*Smyrniium perfoliatum*). Forårsblomstrende 2-flerårig plante der trives i halvskygge. Denne stammer fra den gamle borg i Budapest, hvor NO fandt den i halvskygge. NC(f)

Mauretansk katost (*Malva sylvestris* var. *mauritiana*). Flerårig og meget smuk katost med mørkt rødviolette blomster. FP(f) NC(f) *Oprindelse Frøposen. GO(f)

Pragtsnerle (*Ipomea* sp.). Mørkeblå blomster. Ipomea er dejlige varmeelskende enårige klatreplanter. Fået af bekendt. FP(f)

***Rapunsekløkke** (*Campanula rapunculus*). Smuk lille klokkeblomst. Første år dannes en lille roset og en lille rodknold. Både blade og knold er spiselige. Følgende år en elegant lille blomsterstand med blå klokker. Frøene er særdeles små! Kan med fordel startes på et stykke køkkenrulle. Kimplanterne har en størrelse der gør, at de kan håndteres. NC (f-få)

***Sommerfuglekarse** (*Tropæolum peregrinum*) Hurtigvoksende klatreplante med gule sommerfugle-lignende blomster, og figenblad-lignende løv. Opr. Frøposen. FP(f)

***Staudelupin** (*Lupinus polyphyllus*). Landrace fra Litauen. VIR 215. Varierende blomsterfarver; alle overvejende mellemlå, men forskellige violette og hvide tegninger fra plante til plante. Smuk. Fra Runes ekspedition til Vavilov-genbanken i Rusland. NC(f)

”**Vild italiensk lathyrus**” (*Lathyrus odoratus*). Små violette blomster i 2 schatteringer, med en helt vidunderlig duft i mange meters omkreds. Opr. Frøposen FP(f)

”**Ursinia anethoides**”. Fra Københavns botaniske have. Enårig orange sommerblomst med brunlig blomstermidte og cosmos-lignende blade. Lav (40 cm). NC(f)

Zinnia ssp. Egen fri krydsning udvalgt til hårdfør sort. Villig og rigt blomstrende. AC(f)

VILDE PLANTER

Aftenpragstjerne (*Melandrium album*). Toårig. Hvide blomster, 30-80 cm høj, blomstrer juni-sept. Findes hist og her i grøftekanter. Han- og hunblomster på hver sin plante. Blomstrer om aftenen, ser vissen ud om dagen. Samlet i grøftekant. IH(f)

Blæresmælde (*Silene vulgaris*). Navnet hentyder til at blomstens bæger er oppustet som en lille blære. Hvide blomster juni-august. 25-45 cm. Samlet i grøftekant. IH(f)

***Filtbladet Kongelys** (*Verbascum thapsus*). Indsamlet på BJs ejendom. BJ(f)

Gyldenlak-Hjørneklap (*Erysimum cheiranthoides*). Indsamlet på museumsmarken ved Hedeby Vikingecenter. Planten optræder normalt som ruderatplante. EL(f)

***Hjertespand** (*Leonurus cardiaca*). Indsamlet på BJs ejendom. BJ(f)

***Hundepersille** (*Aethusa cynapium*). Indsamlet på BJs ejendom. BJ(f)

Klinte (*Agrostemma githago*). Lyserøde blomster, 50-90 cm. Vild plante, 1-årig, hjemmehørende men sjældent i Danmark på agerjord og ruderaer. Tidligere almindelig ukrudtsblomst i kornmarker. Frøene giftige. Formodes at have en gunstig påvirkning på kornplanters vertikale vækst. Opr. Kulturbotanisk Have Odense. IH(f) Anden oprindelse BJ(f)

Krybende læbeløs (*Ajuga reptans*). Vild plante, fundet i udyrket skovkant. Formerer sig meget flittigt, meget fin som bunddække. Smukt rødbrunt løv om foråret, herefter blåt tæppe af blomster. IN(v)

***Liden Skjaller** (*Rhinanthus* sp.). Etårig halv-snylter. En af en gruppe halv-snylter, der vokser på græs og derved svækker det. Frø samlet i Djursland. Sendes efter høst – i August – og skal sås med det samme. De fleste af disse planter er ved at være sjældne, og findes kun steder hvor man aldrig slår græs. En enkelt slåning kan udrydde hele bestanden. Bruges i England i etablering af „natur“, blomsterenge o.s.v. Hos mig er den villig til at så sig selv. MH(f)

Limurt, nikkende (*Silene nutans*). 20-60 cm. Hvide blomster. De hængende blomster sidder i en ensidig, åben og klæbrig blomsterstand. Blomsterne er åbne om natten, ser visne ud om dagen. Samlet i grøftekant. Flerårig. IH(f)

Løgekarse (*Alliaria petiolata*). Toårig. 20-120 cm. Hvide blomster. Vokser på skyg-fulde steder, i skov og krat. Samlet i krat. IH(f)

***Matrem** (*Tanacetum parthenium*). Mange små margerit-lignende blomster. Indsamlet på BJs ejendom. BJ(f)

Salomons lysestage (*Lepidium campestre*). Ruderatplante der er sjældent i Danmark. Gror på næringsrige, tørre steder. 1-2 årig korsblomstret. Denne kommer fra Børge Jensen (Vestfyns Hjemstavns-gård). EL(f) BJ(f)

Skarntyde (*Conium maculatum*). Det er en indvandrer; den stod lige pludselig i mit lægeplantebed. Jeg troede først det var en vild gulerod, men den blev 1 ½ m høj med blålige stængler med røde pletter. **MEGET GIFTIG!** EL(f)

***Tårnurt** (*Arabis glabra*). Syn. *Turritis glabra*. Trives på næringsfattig kalkrig og sandet jord. Indsamlet på BJs ejendom. BJ(f)

***Udspærret Vinterkarse** (*Barbarea vulgaris ssp. arcuata*). Indsamlet på BJs ejendom. BJ(f)

Ungarsk vejsennep (*Sisymbrium altissimum*). Kommet spontant – rimeligvis med jord. De, der var med til åben have hos Erling, kan nok huske den statelige og høje korsblomstrede med bittesmå (mindre end birkes) frø. EL(f)

Æselfoder, alm. (*Onopordum acanthium*). Ses hist og her forvildet, men denne er fundet i en gammel have i Lillerød, hvor ejeren gladeligt gav en håndfuld frø. 2-årig plante; Første år en imponerende, lav roset af kraftigt kanttornede blade. Andet år en op til 2,5 m høj blomsterstand med smukke violette kurveblomster. NC(f)

POTTEPLANTER

Pelargonier

”**Anna Andersens**” pelargonie (*Pelargonium zonale*). **FS515** Slægtpelargonie modtaget på Køge torv. Stammer fra det nordlige Stevns. Se hele historien på Frøsamlernes hjemmeside. Bladene er frisk grønne, blomstens farve svinger med vejret mellem varm koral og kølig cyclamen. Leveres som stikling uden rod i foråret, begrænset materiale. MM(v) SH(v)

***Pelargonie ”Marie Dalgårds pelargonie”**. Slægtpelargonie fra Peder Hvass’s mor, sandsynligvis endnu længere tilbage i slægten. Fra egnen mellem Karby og Næså. NC(v)

En adoptant mere søges. Henvendelse NC

Pelargonie ”Martine”. **FS623** Opkaldt efter donorens farmor Martine Weeling, 1860-1932. Smukke sartrosa blomster. En lidt spinkel plante med sen blomstring. Den vil gerne have lidt gødning hver 14. dag. Om vinteren sættes den frostfrit, tages frem om foråret knastør, plantes i frisk jord og en ny sæson begynder. Martine blev født ind i en

slægt af stovte, selvbevidste storbønder i Næsborg Sogn, Slet Herred i det nordvestlige Himmerland. Martine blev gift i 1882 med Rasmus Velling fra Næsborggaard, og donoren tror, hun har fået stiklingen til sin pelargonie imellem 1890 og 1900. MM(v) NC(v)

Pelargonie ’Rød rosenknop fra Bornholm’. Trivelig pelargonie med klaser af meget små fyldte røde blomster, der virkelig ligner små rosenblomster. Ring/mail endelig inden du bestiller, da overvintringssucces altid er uforudsigelig. Hobbysort uden FS-nummer. NC(v)

”**Årsmødepelargonien**”. Middel vækst, beholder bladene ved stængelbasis længe. Grønne stængler og bladstilke, blade med meget svag mørkere cirkel, håring svag, med både få halvlange og helt korte hår. Blade <8 og <9 cm i hhv. bredde og længde. Gammelrosa blomster med mørkere årer. Enkel blomst og meget røde blomsterstilke. Blomster ret store; Ø=5 cm. 7 blomster i blomsterstanden. Blomsterne bliver siddende, når de visner og beholder farven. Egen frøavl, fremvist på Frøsamlernes første årsmøde. NC(v)

Øvrige

Bladkaktus (*Epiphyllum x*) ”Phil Isaac’s bladkaktus”. En smuk tofarvet Epiphyllum – hybrid lavet af Philip Isaac (tidl. professor ved University of Manitoba). Min mor fik den af ham i 1982, men plantede den først i 1983. Det var forbudt at hjemføre planter fra Canada, så hun gemte stiklingen i en sidelomme i kufferten; og glemte den dér i et år. Det havde den mægtigt godt af. NC(v)

Novemberkaktus (*Schlumbergera x buckleyi*). I efterårslisten 2011 fejlagtigt benævnt julekaktus. Ane har en meget gammel novemberkaktus, som der godt kan leveres stiklinger af. Anes farmor fik den til sit bryllup i ca. 1915 af sin far, der var gartner i Bagsværd, og hed Erichsen. Planten stortrives stadig, og er en pæn busk – den bryder sig efter sigende ikke om at blive flyttet rundt eller at få direkte sol. Planten vil komme i adoptionsprogrammet. NC(v) HO(v)

Præstehavre (*Billbergia nutans*). Potteplante med flot rød blomst. Er med i „oldemors potteplanter“. Jeg har ikke min fra hende, jeg har den fra et kontor hvor jeg tog et skud for 20 år siden UH(v)